

ΕΡΟΨΑΛΤΙΚΑ νέα

ΒΡΕΙΤΕ ΜΑΣ:

Ακαδημίας 95, (3ος Όροφος)
Τ.Κ. 106 77 ΑΘΗΝΑ
210 3236568
psaltesattikis@gmail.com

Φεβρουάριος 2020

Όργανο του Συνδέσμου Ιεροψαλτών Περιφέρειας
Αττικής "Ρωμανός ο Μελωδός και Ιωάννης ο
Δαμασκηνός.

ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ ΓΙΑ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΗΣ ΨΑΛΤΙΚΗΣ

Αφιέρωμα στη διδασκαλία της Εκκλησιαστικής μουσικής

ΟΧΙ ΣΤΟΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟ ΛΑΪΚΙΣΜΟ

Ο λεγόμενος λαϊκισμός (populism) είναι η στάση και η συμπεριφορά που συναντάται στην πολιτική και στην τέχνη και χαρακτηρίζεται από υπερβολική και μη αυθεντική λαϊκότητα¹ και κατ' επέκταση από δημαγωγία και προπαγάνδα. Αυτό όμως που συμβαίνει στην πολιτική και στην τέχνη συμβαίνει και στην εκκλησία. Τι εννοούμε? Κάποτε κάποιος καθηγητής Θεολόγος και μέλος του Συνδέσμου μας αισθανόμενος την ανάγκη οι μαθητές του Γυμνασίου και του Λυκείου να αποκτήσουν σχέση με την ενορία τους, τους προέτρεψε σαν εργασία (ήταν υποχρεωτικές τότε) να επισκεφθούν την ενορία τους & να ενημερωθούν για το έργο της.² Το αποτέλεσμα ήταν οι μικροί μαθητές έκπληκτοι να ανακαλύψουν πως οι Ναοί πληρώνουν κανονικά λογαριασμούς, φόρους, τηλέφωνο, Ηλεκτρικό, ΙΚΑ και προσωπικό. Ανακάλυψαν επίσης πως πολλές ενορίες πλήρωναν και τα αναγκαία αναλώσιμα για τα συσσίτια και όλη την κοινωνική δράση της Ενορίας. Αντιλήφθηκαν δε οι μαθητές πως όλα αυτά γίνονταν από την οικειοθελή προσφορά του πιστού στο «παγκάρι» της εκκλησίας, από το κεράκι δηλαδή και από δωρεές. Αυτή η ωραία & διδακτική ιστορία βέβαια έχει τουλάχιστον μια 15ετία, όταν η κατάσταση στην χώρα ήταν ασυγκρίτως καλύτερη. Ασφαλώς και την γνωρίζουν όλοι όσοι ασχολούνται με την εκκλησιαστική ζωή. Οι Ναοί σαν ΝΠΔΔ πληρώνουν τα πάντα στο κράτος και στην εκκλησιαστική τους αρχή τριμηνιαίες και ετήσιες εισφορές. Τα εκ-

κλησιαστικά δε Συμβούλια (μοναδικό αλλά δίκαιο φαινόμενο που μακάρι να ίσχυε για όλο το δημόσιο) φέρουν ακεραία την ευθύνη των διοικητικών τους πράξεων. Αυτά τώρα γιατί τα γράφουμε και μάλιστα σε πρωτοσέλιδο ? Γιατί χάριν γούστου η «εκκλησιαστική αρχή» προτρέπει η είσπραξη για τα μυστήρια να είναι προαιρετική. Ο Ιερέας ας μην εισπράττει για λογαριασμό του. Έχει τον μισθό του από το Δημόσιο. Οι Αρχιερείς μας ομοίως ας καταργήσουν ετήσιες και έκτακτες εισφορές, επισκοπικά μέγαλα και διοικητικές υπηρεσίες. Όταν επίσης θέλουν να φτιάξουν Ιδρύματα να σκέπτονται πως αυτά δεν λειτουργούν μόνο με τον αέρα ούτε θα χρηματοδοτούνται μόνιμα από γηράσκουσες ενορίες. Τους εργαζόμενους όμως³ με μισθούς 300-400 ευρώ και ανασφάλιστους δεν έχει κανείς το δικαίωμα να μην τους πληρώσει. Πρέπει κάποια στιγμή να αφήσουμε τα πολλά λόγια και την περίσκεψη γιατί δήθεν η κοινωνία δεν μας ακούει ως εκκλησιαστικό γεγονός και να καταλάβουμε πως δεν μας ακούει κανείς όταν δεν λέμε την αλήθεια.!

¹ Λεξικό της ΚΟΙΝΗΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΙΝΣ ΑΠΘ.

² Καταγεγραμμένη προσωπική μαρτυρία.

³ Εννοούμε Ιεροψάλτες & Νεωκόρους.

Κωνσταντίνος Χαρίλ.
Καραγκούνης:
«Η ενόργανη μουσική
και η ορθόδοξη
λατρεία» **σελ. 7**

Ρεδιαδης-Τούμπας Ηλίας:
«Εκκλησιαστική
Μουσική και
διδασκαλία» **σελ. 4**

Βασίλειος Γεωργούδης:
Μνήμη Ευαγγέλου
Τζελά **σελ. 11**

Γ. Κουμπανάκης:
Μνήμες από το Ωδείο
Αθηνών **σελ. 12**

Σπ. Καμίτσης:
Αφιέρωμα στον
αιμίμηστο Θεολόγο
Ερωτέλους **σελ. 14**

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Η Ετήσια Εορτή του Συνδέσμου μας.....	03
Σπύρος Ζήρος.....	03
Εκκλησιαστική Μουσική και διδασκαλία.....	04
Συμμετοχή της Βυζαντινής Χορωδίας του Συνδέσμου μας στην Εόρτια Εκδήλωση του Ιερού Ναού Αγίου Παντελεήμονος Ιλισσού.....	06
Ενόργανη Λατρεία και Ορθόδοξη Πνευματικότητα.....	07
Ψαλτικά ανάλεκτα.....	11
Η Σχολή Βυζαντινής Εκκλησιαστικής Μουσικής στο Ωδείο Αθηνών.....	12
Πανηγύρεις Ιερών Ναών.....	12
Αφιέρωμα: Θεολόγος Μ. Ερσωτέλος.....	14
Πένθη.....	15
Νέες εκδόσεις.....	18
Νέες εκδόσεις "Ωδείου Φόρμιγξ".....	19

Συντακτική Επιτροπή
Ηλ. Ρεδιάδης - Τούμπας
Βασ. Γεωργούδης
Βασ. Γεωργίδης
Αθ. Τσώνος

*Τα άρθρα γνώμης δεν λογοκρίνονται

Ετήσια Συνδρομή: 60 ευρώ
65 Δολάρια ΗΠΑ
63 Λίρες Αγγλίας
Τεύχος: 15 ευρώ

Επιμέλεια:

ΕΚΤΥΠΩΣΕΙΣ
210 5234559
theogl@otenet.gr

Η ΕΤΗΣΙΑ ΕΟΡΤΗ ΤΟΥ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ ΜΑΣ

Του κ. Σπυρίδωνος Ι. Καμπίτση,
Γενικού Γραμματέως του Συνδέσμου μας

Με την άδεια και ευλογία του Μακαριωτάτου Αρχιεπισκόπου Αθηνών και πάσης Ελλάδος κ. Ιερωνύμου Β', ο Σύνδεσμός μας τίμησε και εφέτος την μνήμη του εκ των προστατών του Αγίου, Αγίου Ρωμανού του Μελωδού του και ποιητού των κοντακίων (1 Οκτωβρίου).

Επί τούτου, την Δευτέρα 30 Σεπτεμβρίου 2019 και ώρα 6.30' μ.μ., στον Καθεδρικό Ιερό Ναό Ευαγγελισμού της Θεοτόκου Αθηνών, τελέσθηκε «εν εκκλησία πληθούση» Μέγας Αρχιερατικός Πανηγυρικός Εσπερινός, προεξάρχοντος του Θεοφιλεστάτου Επισκόπου Θαυμακού κ. Ιακώβου, ως εκπροσώπου του Μακαριωτάτου, με την συμμετοχή του Ιερατικού Προϊσταμένου του Ι. Ναού, Αιδεσιμολ. Πρωτοπρ. π. Θωμά Συνοδινού, των εφημερίων του Ναού, Αιδεσιμολ. Πρωτοπρ. π. Δημητρίου Νίκου και Αιδεσιμολ. Πρωτοπρ. π. Βασιλείου Χρυσοπούλου, και του Ιερολογ. Διακόνου π. Δημητρίου Φωκιανού. Τους Ύμνους της Ιεράς Ακολουθίας απέδωσαν οι πολυμελείς Βυζαντινοί Χοροί του Συνδέσμου, υπό την διεύθυνση του Προέδρου κ. Ηλία Ρεδιάδη – Τούμπα και του Γενικού Γραμματέως κ. Σπυρίδωνος Καμπίτση.

Προ της Απολύσεως του Εσπερινού, ο Πρόεδρος κ. Ρεδιάδης – Τούμπας αναφέρθηκε στην σπουδαιότητα του ιεροσαλτικού λειτουργήματος και στην ανάγκη διαφύλαξης της παραδοσιακής Βυζαντινής Εκκλησιαστικής Μουσικής, ενώ ευχαρίστησε θερμά τον

Μακαριώτατο Αρχιεπίσκοπο Αθηνών κ. Ιερώνυμο, για την πατρική αγάπη και την συμπαράστασή Του στο έργο του Συνδέσμου, όπως και τον Θεοφιλ. Επίσκοπο Θαυμακού κ. Ιάκωβο για την παρουσία Του στην ετήσια εορτή του Συνδέσμου και για την διαχρονική αγάπη του προς τους Ιεροψάλτες. Στην αντιφώνησή Του, ο Θεοφιλ. Επίσκοπος Θαυμακού, αφού μετέφερε τις πατρικές ευχές του Μακαριωτάτου, εξέφρασε την ευγνωμοσύνη της επίσημης Εκκλησίας προς τους Ιεροψάλτες, για το υψηλό διακόνημα που προσφέρουν στην Θεία Λατρεία.

Παρέστησαν, μεταξύ πολλών, ο Βουλευτής Α' Αθηνών της «Νέας Δημοκρατίας» κ. Αθανάσιος Πλεύρης, ο Λαμπαδάριος του Καθεδρικού Ιερού Ναού Αθηνών κ. Αλέξιος Κατσαρός και οι συνάδελφοι Ιεροψάλτες κ.κ. Σπυρίδων Παυλάκης, Ανδρέας Χρόνης και Χαράλαμπος Δημητρίου.

Σημειώνεται, ότι η Ακολουθία του Μεγάλου Αρχιερατικού Πανηγυρικού Εσπερινού μεταδόθηκε απ' ευθείας από τους διαύλους του Ραδιοφωνικού Σταθμού της Εκκλησίας της Ελλάδος. Μπορείτε δε να παρακολουθήσετε την Ακολουθία στο Διαδίκτυο, στην ακόλουθη ηλεκτρονική διεύθυνση : <https://www.youtube.com/watch?v=fQ5W27cXzQA&t=15s>.

ΣΠΥΡΟΣ ΖΗΡΟΣ

<Εμνήσθην ημερών αρχαίων.> Αυτή η φράση από τον 142ο ψαλμό, ανέβηκε από την καρδιά μου στα χείλη μου μετά το πέρας του Μ. Πανηγυρικού Εσπερινού στο Μητροπολιτικό Ναό της Αθήνας. Οί αγαπημένοι συνάδελφοι Ιεροψάλτες, του Συλλόγου Ιεροσαλτών Ρωμανός ο Μελωδός και Ιωάννης Δαμασκηνός, μέσα στον Ιστορικό Καθεδρικό Ναό των Αθηνών, τίμησαν τη μνήμη του Ρωμανού του Μελωδού που γιορτάζει η Εκκλησία μας αύριο 1η Οκτωβρίου. Και στο νου μου ήλθαν μνήμες από το 1970, όταν τότε ανοίγοντας τα φτερά μου από το Πέτρινο Χωριό, στάθηκα να ξαποστάσω, εκεί που μυσταγωγός της Θείας Τεχνης ο Αείμνηστος δάσκαλος τό αηδόνι της Μητρόπολης, Σπύρος Περιστερής, με είχε συνεπάρει από το ραδιόφωνο πολύ πριν. Και σαν να με περίμενε. Μάς πήρε πολλούς τότε νεοσσούς κάτω από τις φτερούγες του. Και μάθαμε πολλά. Εκείνες οι μνήμες απόψε ζωντάνεψαν μέσα μου. Και αναρωτήθηκε ο μετέπειτα δάσκαλός μου Ηλίας Τούμπας: <Σκέπτομαι σε χρόνους δισεκτον, αν αντί για μία ακόμη φορά να αναζητούμε λύση από την Εσπερία, την έχουμε μπροστά μας και δεν την βλέπουμε.> Εύχομαι καλό μήνα σε όλους, μία όμορφη νύχτα και μία ημέρα, όπως ο καθένας την επιθυμεί να αναπαύει την Ψυχή του. Καληνύχτα φίλοι μου αγαπημένοι όπου γής.

Ρεδιαδης-Τούμπας Ηλίας

Πρόεδρος του Συνδέσμου Ιεροσαλτών Περιφέρειας Αττικής, Μα Θεολογίας – Μουσικολόγος

Εκκλησιαστική Μουσική και διδασκαλία.

Την Δεκαετία του 1980, και αναφέρω ενδεικτικά την δεκαετία αυτή γιατί δεν θέλω να πάω μακρύτερα, στην Αθήνα υπήρχαν συγκεκριμένα Ωδεία. Το Αθηνών, το Εθνικό, το Ελληνικό, το Ορφείον με τα παραρτήματα του Εθνικού και Ελληνικού Ωδείου. Κατά κύριο λόγο όποιος ήθελε να σπουδάσει εκκλησιαστική μουσική εκεί απευθύνονταν. Τα Ωδεία αυτά ως μουσικά ιδρύματα αναγνωρισμένα από το ελληνικό κράτος θεωρούσαν καθήκον τους την λειτουργία Σχολής Βυζαντινής Εκκλησιαστικής Μουσικής και μάλιστα κατά τα ειωθότα πάντοτε για λόγους σεβασμού της Εθνικής Μουσικής μας κληρονομιάς η Σχολή αυτή ήταν πρώτη στην αναφορά των σχετικών Σχολών όπως συμβαίνει με το μάθημα των Θρησκευτικών στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

ΤΑ ΩΔΕΙΑ

Το κάθε εκπαιδευτήριο είχε τα δικά του χαρακτηριστικά τα οποία αποτυπώνονταν στις επιλογές διδασκόντων. Έτσι το Ωδείο Αθηνών και ειδικά η Σχολή Βυζαντινής Μουσικής ήταν η επίσημη Σχολή της Εκκλησίας της Ελλάδος. Για τον λόγο αυτό η Εκκλησία της Ελλάδος χορηγούσε υποτροφίες στους αποφοίτους, οι σπουδαστές και ο παιδικός χορός έψαλλαν στον Καθεδρικό Ναό Αθηνών. Επιπροσθέτως η Σχολή του Ωδείου Αθηνών¹ από την ίδρυσή της επανδρώθηκε με σπουδαίες προσωπικότητες *Κ. Α. Ψάχος, Μ. Τουμάσης, Ν. Παππάς, Εμμ. Φαρλέκας, Δημ. Μαργαζιώτης, Σπ. Περιστέρης, Α. Κουζινόπουλος* οι οποίες απηχούσαν την παραδοσιακότερη εκδοχή διδασκαλίας της εκκλησιαστικής μας μουσικής. Δεν είναι τυχαίο το γεγονός πως οι περισσότεροι δάσκαλοι της Εκκλησιαστικής μας Μουσικής όπως οι: *Απ. Βαλληνδράς, Ε. Τζελάς, Γ. Μαλαφής, Απ. Παπαδόπουλος, Ι. Τσουνής, Χρ. Χατζηνικολάου, Α. Βουτσινάς, Αθ. Βουρλής, Δ. Ηλιόπουλος* αποφοίτησαν από το Ωδείο Αθηνών.

Σε ποιο ανανεωτικό κλίμα κινήθηκε το Εθνικό Ωδείο. Η δημιουργία από τον Ιδρυτή του Μανώλη Καλομοίρη την Εθνικής Μουσικής Σχολής ήταν φυσικό να επηρεάσει τις επιλογές και την στελέχωση της Σχολής Βυζαντινής Εκκλησιαστικής Μουσικής. Στο πλαίσιο αυτό ο πρώτος διδάξας ήταν ο **Ιωάννης Σακελλαρίδης** θεμελιωτής ενός ιδιότυπου μουσικού συστήματος εκκλησιαστικής μουσικής με έντονα τα στοιχεία συγκερασμού της παράδοσης και της δυτικής μουσικής. Το διαδέχτηκε σε αυτή την φιλοσοφία ο *Σπ. Καψάσκης* και αργότερα οι *Ε. Τζελάς, Απ. Βαλληνδράς, Χρ. Χατζηνικολάου, Σπ. Παυλάκης*.

Το Ελληνικό Ωδείο αρχικά στηρίχθηκε στην προσωπικότητα του Θ. Χατζηθεοδώρου, ενός σπουδαίου δασκάλου μαθητού του Κ.Α. Ψάχου και αργότερα στους Δ. Μαυραγάνη, Δ. Πατριαρχέα, αλλά και πιο «ανανεωτικές» επιλογές όπως ο *Τ. Γεωργίου (ΕΔΕ-ΜΙΣΤΕΣ)*, *Σωκ. Βενάρδος* και αργότερα *Ι. Τσουνής και Ηλ. Ρεδιαδης-Τούμπας*.

Αυτό σήμαινε πως αν κάποιος ενδιαφερόμενος την δεκαετία του 80 επιθυμούσε να σπουδάσει Εκκλησιαστική Μουσική θα διάλεγε κατά κύριο λόγο δασκάλους πνευματικά και μουσικά παιδιά και εγγόνια του **Κ.Α. Ψάχου** και του συστήματος διδασκαλίας που καθιερώθηκε στο Ωδείο Αθηνών και δευτερευόντως επηρεασμένους από το μουσικό ιδίωμα του **Ιωάννη Σακελλαρίδη** το οποίο και είναι ουσιαστικά αυτό που καταχρηστικά ονομάζουμε «**Αθηναϊκό ύφος**».

Το γεγονός αυτό εξασφάλιζε διδακτική ενότητα, η οποία απαντάται στην εκπαίδευση της Δυτικής Μουσικής, ομοιομορφία εκφοράς, πειθαρχία εκτέλεσης και ομοιομορφία διδασκαλίας. Ταυτόχρονα καλλιέργησε ένα ιδιαίτερο ήθος το οποίο ήταν εμφανές στην ιεροψαλτική κοινότητα αλλά και κανόνες ρυθμιστικής συμπεριφοράς στην σχέση των Ιεροσαλτών με τους Ναούς σαν ΝΠΙΔΔ. Δεν είναι τυχαίο πως όλοι οι προαναφερθέντες δάσκαλοι θεωρούσαν καθήκον τους την αφομοίωση των μαθητών τους μέσα από τον τοπικό Σύνδεσμο και την καλλιέργεια στους αυριανούς πρωτοψάλτες και Λαμπαδάριους **λειτουργικού αλλά και επαγγελματικού ήθους**.

Επιπροσθέτως οι σπουδές ήταν υψηλού επιπέδου, όπως υψηλού επιπέδου κατάρτισης ήταν και οι δάσκαλοι. **Οι σπουδαστές διδάσκονταν πέραν της εκκλησιαστικής Μουσικής τα λεγόμενα ειδικά μαθήματα (λειτουργική, τυπικό, υμνολογία, ιστορία, ρυθμική-μετρική, απαγγελία) καθώς και Δυτική Μουσική (θεωρία, σολφέζ, αρμονία, πιάνο, φωνητική).**

Στο Ωδείο Αθηνών τα παραπάνω εδιδάσκοντο με θρησκευτική ευλάβεια από σπουδαίους διδάσκοντες.³

Η σχέση αυτή που λειτούργησε για **σχεδόν έναν αιώνα (100 χρόνια)** αρχίζει να διασπάται από την δεκαετία του 1990 για να οριστικοποιηθεί το σχίσμα της ιστορικότητας την δεκαετία του 2000 που ήδη οδεύει στο τέλος της. Τα Ωδεία από 5 στο λεκανοπέδιο έγιναν 200. Ιδρύθηκαν Δημοτικά Ωδεία, καθώς και πλήθος Ενοριακών Σχολών Βυζαντινής Εκκλησιαστικής Μουσικής. Φυσικό από μιας απόψεως αφού πλέον οι απόφοιτοι των Ωδείων είναι εκατοντάδες μη λησμονώντας τους αποφοίτους των Μουσικών τμημάτων των ΑΕΙ. Ο αυξανόμενος ανταγωνισμός ήταν φυσικό να ωθήσει τα Μεγάλα (sic) Ωδεία της εποχής σε εσφαλμένες εκπαιδευτικές

επιλογές. Ο κύκλος άνοιξε με την επιλογή του **Μ. Χατζημάρκου** στο **Ελληνικό Ωδείο**. Μπορεί να ήταν εξαιρετικός ψάλτης αλλά δεν είχε καμιά σχέση με την παράδοση του Ωδείου. Συνεχίστηκε με την τοποθέτηση του **Λυκούργου Αγγελόπουλου** στο Ωδείο Αθηνών. Ο μακαρίτης Λυκούργος διαδέχτηκε τον **Σπ.Περιστέρη** ! Δηλαδή όχι μόνο μια αντίθετη προσωπικότητα ή ένα άλλο όνομα αλλά μια εντελώς διαφορετική εκδοχή ερμηνείας της Εκκλησιαστικής Μουσικής. Στο Εθνικό Ωδείο όπως και στο Ελληνικό διδάσκουν οι κ.κ. Μακρής και Παϊβανάς αμότεροι πιστοί του Παλαιού ημερολογίου με προφανείς τις διαθέσεις της Διευθύνσεως και φυσικά με σύστημα διδασκαλίας το οποίο δεν έχει καμιά σχέση με την εκπαιδευτική παράδοση των Ωδείων αυτών. Τα αποτελέσματα αυτών και άλλων λανθασμένων επιλογών μαζί με την κάκιστη οικονομική συγκυρία και τον ανελέητο ανταγωνισμό είναι η **Σχολή του Ωδείου Αθηνών** να αναστείλει την λειτουργία της και οι άλλες μετά βίας να λειτουργούν.

ΟΙ ΣΧΟΛΕΣ ΤΩΝ ΕΝΟΡΙΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΝ

Το τοπίο έγινε ιδιαίτερα προβληματικό από την ίδρυση ενοριακών Σχολών Βυζαντινής Μουσικής. Η κάθε Μητρόπολη αλλά και πολλές ενορίες θεώρησαν καθήκον τους (?) την ίδρυση μιας Σχολής Βυζαντινής Εκκλησιαστικής Μουσικής. Αρχικά επανδρώθηκαν με καθηγητές Ωδείων όπως οι **Δ. Μαυραγάνης, Δ. Ηλιόπουλος, Σπ. Παυλάκης, Ανδ. Βουτσινάς** για να αντικατασταθούν αργότερα από κληρικούς οι οποίοι ήταν κάτοχοι πτυχίων ή διπλωμάτων. Αν την δεκαετία του 1980 ήταν εκ των «ων ουκ άνευ» η σφαιρική γνώση των σπουδαστών εκκλησιαστικής μουσικής δυτικής μουσικής (θεωρία, σολφέζ, στοιχεία αρμονίας, ικανοποιητικό πιάνο, φωνητική μουσική) οι Σχολές αυτές ταυτόχρονα με τον οικονομικό ανταγωνισμό ισοπέδωσαν και την γνώση. Η σπουδή της εκκλησιαστικής μουσικής έγινε ένα είδος προέκτασης του «κατηχητικού». Αναδείχθηκαν «δάσκαλοι» αμφίβολης ποιότητας & γνώσης με μόνο προσόν ότι είτε είναι προστατευόμενοι κάποιου, συνήθως εκκλησιαστικού ταγού, είτε ότι είναι απόλυτα «πειθαρχημένοι. Οι Σχολές αυτές συνήθως καλύπτονται από ένα φάσμα αμφίβολης εκπαιδευτικής και οικονομικής λειτουργίας αφού οι υπηρεσίες τους παρέχονται είτε δωρεάν είτε με ποσά τα οποία δημιουργούν ασφυκτικό ανταγωνισμό αφού συνήθως το προσωπικό εργάζεται ανασφάλιστο, οι αμοιβές είναι πενιχρές και οι εγκαταστάσεις είναι μάλλον ακατάλληλες. Οι συνθήκες αυτές δημιουργούν προσωπικότητες συνήθως ακατάλληλες λειτουργικά και μαθησιακά, χωρίς καμιά διάθεση προσφοράς και με παντελή άγνοια του κόσμου όπως αυτός διαμορφώνεται στις μέρες μας. Συνακόλουθα αυτής της κατάστασης είναι η ίδρυση και άλλων Σχολών οι οποίες δεν είναι αναγνωρισμένες⁴ αλλά προβάλλονται ως τέτοιες καθώς και η μόδα των «μεταπτυχιακών» προγραμμάτων τα οποία φυσικά μπορούν να παρασχεθούν μόνο από ΑΕΙ.

ΑΕΙ-ΑΚΑΔΗΜΙΕΣ και Εκπαίδευση Εκκλησιαστικής Μουσικής.

Η ίδρυση των Τμημάτων Μουσικολογίας στα ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑ της χώρας αναμφίβολα απετέλεσε ένα σημείο καμπής για την ελληνική Μουσική πραγματικότητα. Στην Αθήνα τα τμήματα στηρίχθηκαν «ιδεολογικά» από τον πόλο του **Γρηγορίου Στάθη** και μιας πλειάδας καθηγητών που προέκυψαν από διδακτορικά βασισμένα κυρίως στην ιστορική μουσικολογία. Στην Θεσσαλονίκη από την προσωπικότητα του **κ.Αντωνίου Αλυγιζάκη**. Η καινοτόμος δραστηριότητα και η πληθωρικότητα του έργου του αιμνήστου **Γ. Αμαργιαννάκη** δυστυχώς διεκόπη από την πρόωρο θανάτου. Εκτός των Μουσικών τμημάτων ιδρύθηκαν στις αρχές της δεκαετίας του 2000 Ακαδημίες με ειδικευση την Εκκλησιαστική Μουσική. Όχι όμως στην Αθήνα. Είναι αυτονόητο πως οι Σχολές αυτές όπως και τα Πανεπιστημιακά τμήματα δεν δύνανται να εκπαιδεύσουν Ιεροψάλτες. Ο Κανονισμός όμως καταστάσεως Ιεροψαλτών προνόησε μέσα στ' άλλα ώστε οι απόφοιτοι Πανεπιστημίων ή οι κάτοχοι μεταπτυχιακών και διδακτορικών τίτλων να τοποθετούνται αν και εφόσον επιθυμούν τον διορισμό τους σε Ναό στην Α κατηγορία διαβάθμισης.

Είναι αυτονόητο πως τόσο τα ΑΕΙ όσο και οι Ακαδημίες είναι πρακτικά αδύνατον να εκπαιδεύσουν και να καταρτίσουν Ιεροψάλτες σε διάστημα τεσσάρων ετών με βάση το Ακαδημαϊκό τους πρόγραμμα. Άλλωστε κάτι τέτοιο δεν ήταν εξ ορισμού ο στόχος τους. Αυτό καταδεικνύεται από τα προαπαιτούμενα να ειδικά μαθήματα που καλούνται να εξετασθούν οι υποψήφιοι σε αυτά τα οποία απαιτούν ειδικές γνώσεις και μουσικές δεξιότητες οι οποίες φυσικά αποκτώνται πριν και όχι άμα τη εισόδω τους στα ΑΕΙ. Πάντως τέτοιου είδους γνώσεις δεν απαιτούνται για τις εκκλησιαστικές Ακαδημίες Βελλάς και Κρήτης που σκοπό έχουν την ειδικευση των σπουδαστών τους στην Εκκλησιαστική Μουσική.

Η πολυθρόλητη σχέση με τον πραγματικό κόσμο.

Όπως και νάχει το μεγάλο πρόβλημα συνακόλουθο της Σπουδής είναι η σχέση με την παραγωγή. Που στ' αλήθεια μπορεί να εργασθεί ο Ιεροψάλτης. Ασφαλώς στους Ναούς οι οποίοι είναι ΝΠΔΔ. Είναι κάτι τέτοιο εφικτό? Θεωρητικά ο κανονισμός του 2006 καθώς και οι κανόνες της ευνομούμενης πολιτείας ορίζουν με κάθε λεπτομέρεια τους κανόνες προσλήψεως, διορισμού, αμοιβών ασφαλίσεως, κατατάξεως των Ιεροψαλτών. Πρακτικά ο κανονισμός αυτός δεν τηρείται δεν τηρούνται πλαφόν αμοιβών και η ασφάλιση είναι σχεδόν απατηλό όνειρο.

Αυτό είναι το παρεπόμενο. Ένα πραγματικό ζητούμενο είναι να εξετάσουμε την «αλλοίωση» για να μην πούμε την «αποϊεροποίηση» της εκκλησιαστικής μας Μουσικής από την υπερπροσφορά «προτύπων».

Ίδωμεν!

¹ Η Σχολή Βυζαντινής Εκκλησιαστικής Μουσικής του Ωδείου Αθηνών ιδρύθηκε την 6η Ιουλίου 1903 από τον αιμνήστο Κ.Α.ΨΑΧΟ στα με πρόνοια του τότε Αρχιεπισκόπου Αθηνών κ.κ. Θεοκλήτου και του Διευθυντού του Ωδείου Γ.Νάζου «δι' εξόδων της Αρχιεπισκοπής Αθηνών» βλ. περ.ΦΟΡΜΙΓΕ Περ.Β,ετ.Α,αρ.1 Αθήναι 1905 ,σ.1-2,Γ.Δροσίνη «Γ.Νάζος και το Ωδείο Αθηνών» Αθήναι 1938,σ.131-144 και Γ.Χατζηθεοδώρου εισαγωγή στο έργο του Κ.Α.ΨΑΧΟΥ «Η παρασημαντική της Βυζαντινής Μουσικής» σ.κε.

² Βλ.ΗΛ.Κ.ΡΕΔΙΑΔΗ-ΤΟΥΜΠΙΑ «Ο ΙΩΑΝΝΗΣ ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΔΗΣ & Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ ΜΟΥΣΙΚΗ» Αθήνα 2009

³ Θα αναφέρουμε μερικούς διδάσκοντες όπως Εμ.Φαρλέκας, Νικ.Χρυσοχοϊδης, Γ. Σκλάβος, Φ. Οικονομίδης,Αν.Φυτράκης,Δ.Νίκου,Κ.Γεωργίου κ.α.

⁴ Για τον εντοπισμό σκόπιμης παραπλανητικής διαφήμισης ο ενδιαφερόμενος μπορεί να επισκεφθεί την ιστοσελίδα του Υπουργείου Πολιτισμού. Εκεί θα δει ποια Ωδεία και Σχολές λειτουργούν και εποπτεύονται καθώς και τις πραγματικές τους επωνυμίες.

Συμμετοχή της Βυζαντινής Χορωδίας του Συνδέσμου μας στην Εόρτια Εκδήλωση του Ιερού Ναού Αγίου Παντελεήμονος Ιλισσού

ΚΑΛΑΝΤΑ ΣΤΟΝ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟ - ΕΚΔΗΛΩΣΗ ΣΕ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ
ΜΕ ΤΟ ΙΔΡΥΜΑ ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗΣ ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗΣ Ι.Α.Α. - ΕΠΙΣΚΕΨΕΙΣ ΠΡΟΕΔΡΟΥ

Επιμέλεια : **Σπυρίδων Ι. Καμπίσης**,
Γενικός Γραμματέας του Συνδέσμου μας

Την Κυριακή 15 Δεκεμβρίου 2019, και ώρα 6.00' μ.μ., πραγματοποιήθηκε Εκδήλωση επί τη εορτή των Χριστουγέννων, με την συμμετοχή, κατόπιν προσκλήσεως, της Βυζαντινής Χορωδίας του Συνδέσμου μας, στον Ιερό Ναό Αγίου Παντελεήμονος Ιλισσού (επί της οδού Καλλιρρόης).

Η εκδήλωση ξεκίνησε με σύντομους χαιρετισμούς του Ιερατικού Προϊσταμένου του άνω Ιερού Ναού, Αιδεσιμολ. Πρωτοπρ. π. Σπυρίδωνος Λόντου, και του εκπροσώπου του Μακαριωτάτου Αρχιεπισκόπου Αθηνών και πάσης Ελλάδος κ. Ιερωνύμου Β', Πανοσιολ. Αρχιμ. π. Κωνσταντίνου Σκαρτούλη, Αρχιερατικού Επιτρόπου ΙΓ' Αρχιεπισκοπικής Περιφέρειας και Ιερατικού Προϊσταμένου Ι.Ν. Προφήτου Ηλιού Παγκρατίου.

Ακολούθησε εισήγηση του κ. Ισιδώρου Σταματέλου, κοινωνιολόγου, με θέμα τις μαρτυρίες για την έλευση του Σωτήρος ημών Χριστού στους φιλοσόφους.

Στην συνέχεια, ο Γενικός Γραμματέας του Συνδέσμου μας κ. Σπυρίδων Καμπίσης ομίλησε, διά βραχέων, για την υπερεκατονταετή ιστορία και δράση του Συνδέσμου μας, αναφερόμενος και στους διατελέσαντες Προέδρους (ενδεικτικά, στους αιμνήστους Χριστόφορο Κατσιμπα, Αντώνιο Μπελούση, Γεώργιο Σύρκα, Διονύσιο Κλαμαριά, Χρήστο Χατζηνικολάου, Παναγιώτη Μαρούλη και Θεολόγο Ερσωτέλο, όπως και στους αγαπητούς και σεβαστούς συναδέλφους κ.κ. Κων/νο Παπαχριστοδούλου και Αθανάσιο Παπαζαρή), ενώ, ακολούθως, η Βυζαντινή Χορωδία του Συνδέσμου μας, υπό

την διεύθυνση του Προέδρου κ. Ηλία Ρεδιάδη – Τούμπα, απέδωσε υποδειγματικά Ύμνους των Χριστουγέννων· μονωδίες απέδωσαν οι συνάδελφοι κ.κ. Ηλίας Ρεδιάδης – Τούμπας, Σπυρίδων Καμπίσης και Αλέξανδρος Κακαντώνης.

Η εκδήλωση ολοκληρώθηκε, με την απονομή τιμητικών διακρίσεων, διά χειρός του Αιδεσιμολ. Πρωτοπρ. π. Σπυρίδωνος Λόντου, εκ μέρους του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου του Ι. Ναού Αγίου Παντελεήμονος Ιλισσού, προς τους αφηρητησαντες Εφημερίους του Ιερού Ναού, Αιδεσιμολ. Πρωτοπρ. π. Ιωάννη Καραλή (επί δεκαετίες Ιερατικός Προϊστάμενος) και Αιδεσιμολ. Πρωτοπρ. π. Δημήτριο Ζάρα, για την πολυετή και καλλίκαρπη διακονία τους.

Την όλη εκδήλωση μπορείτε να παρακολουθήσετε διαδικτυακά στους εξής συνδέσμους : <https://intv.gr/arxio/ekdiloseis/item/syndesmos-ieropsalton-perifereias-attikis-romanos-o-melodos-kai-ioannis-o-damaskinos-eortia-ekdilosi-gia-ta-xristoygenna> και <https://www.youtube.com/watch?v=sQ14aZMQQBM>

Ἐνόργανη Λατρεία καὶ Ὁρθόδοξη Πνευματικότητα

τοῦ Κωνσταντίνου Χαρίλ. Καραγκούνη
Ἀναπληρωτοῦ Καθηγητοῦ «Βυζαντινῆς Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς»
τῆς Ἀνωτάτης Ἐκκλησιαστικῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν

Τὸ ἄρθρο πρωτοδημοσιεύθηκε στὸ θεολογικὸ Περιοδικὸ «ΚΑΤΑΚΟΜΒΗ, ἑξαμηνιαία ἔκδοση τοῦ Μητροπολιτικοῦ καὶ Καθεδρικοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ Ἁγίου Νικολάου Βόλου. Ὑπεύθυνος ἐκδόσεως Πρωτοπρεσβύτερος π. Βασίλειος Κων. Ἀκριβόπουλος, Δεκέμβριος 1996, σελ. 142 - 151.

Ἡ Β' Βατικάνειος Σύνοδος (11.10.1962-8.12.1965)¹ τῶν ρωμαιοκαθολικῶν στὴ «Διάταξιν περὶ Θείας Λατρείας», τὴν ὁποία ἐξέδωσε, καθορίζει τὰ ἔξης σχετικὰ μὲ τὴν ἐνόργανη λατρεία:

«Τὸ ὄργανον ἄς χαίρη μεγάλης ἐκτιμήσεως ἐν τῇ Λατινικῇ Ἐκκλησίᾳ, ὡς παραδοσιακὸν μουσικὸν μέσον, τοῦ ὁποίου ὁ ἦχος ἔχει τὴν δυνατότητα νὰ προσδίδῃ θαυμαστὴν λαμπρότητα εἰς τὰς ἱεροτελεστίας, ὡς καὶ νὰ ὑψώνει μέγਾਲως τὸν νοῦν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὰ ἄνω. Ἀλλὰ μουσικὰ ὄργανα ἐπιτρέπεται νὰ γίνωνται ἀποδεκτὰ εἰς τὴν θεϊαν Λατρείαν, κατὰ τὴν κρίσιν καὶ τὴν συγκατάθεσιν τῆς ἀρμοδίας κατὰ χώρας ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς...»²

Ἐδῶ γίνεται λόγος γιὰ τὸ λεγόμενον Ἐκκλησιαστικὸ ὄργανον, τὸ ἄλλως χαρακτηριζόμενο καὶ ὡς Ἀρμόνιο, τοῦ ὁποίου τόπος προέλευσης εἶναι τὸ Βυζάντιο καὶ ἡ ἱστορία -ἐν συντομίᾳ- τῆς εἰσαγωγῆς του στὴ δυτικὴ λατρεία ἔχει ὡς ἑξῆς: «Τὸ πρῶτον ἐκκλησιαστικὸν ὄργανον ἐστάλη ὡς δῶρον εἰς Γαλλίαν ὑπὸ τοῦ Ἑλληνος αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου τοῦ Κοπρωνύμου, ἐν ἔτει 757 καὶ ἐτοποθετήθη ἐν Κομπενδίῳ. Κατὰ τὸ ὑπόδειγμα δὲ τούτου Κάρολος Μέγας διέταξε νὰ κατασκευασθῇ τὸ πρῶτον γερμανικὸν ὄργανον ἐν Ἄαχεν (812). Κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα εἶχον τοιοῦτον αἰ πόλεις Μόναχον, Φράισιγγεν, Ἄαχεν, Μαγδεμβούργον, Ἄλβεστατ καὶ Ἐρφουρτον. Ἐν Ἀγγλίᾳ δὲ κατὰ διαταγὴν τοῦ ἐπισκόπου Ἐλφεγ ἐν Οὐντσεστερ κατεσκευάσθη ὄργανον ἔχον 400 σύριγγας καὶ 14 φυσιτήρας»³.

Ἐκ τοῦ Βυζαντίου φαίνεται ὅτι εἰσήχθη τὸ ὄργανον καὶ εἰς τὴν Ἰσπανίαν τὸν Ε' αἰῶνα. Ἦδη ὁ ἱερός Αὐγουστίνος ἀναφέρει

τὴν ὑπαρξὴ παρομοίου ὄργανου εἰς τὴν Δύσιν. Ὁ Κωνσταντῖνος ὁ Κοπρώνυμος (741 - 775) ἐστειλεν ἐν ὄργανον εἰς τὸν βασιλέα τῆς Δύσεως Πιπίνον τὸν Βραχύν, ὁ δὲ Μιχαὴλ Ραγκαβὲ (811 - 813) ἐν ἐπίσης εἰς Κάρολον τὸν Μέγαν. Ἐκτοτε τὸ ὄργανον ἐξηπλώθη εὐρέως εἰς τὴν Δύσιν, διὰ νὰ γενικευθῇ ἡ χρῆσις τοῦ κατὰ τὸν Μεσαίωνα καὶ νὰ καταστῇ σὺν τῇ παρόδῳ τοῦ χρόνου ἐκ τῶν ὧν οὐκ ἄνευ τῆς λατρείας τοῦ Χριστιανισμοῦ τῆς Δύσεως»⁴.

Εἶναι, λοιπόν, ἱστορικῶς ἀποδεδειγμένο, ὅτι ὁ ἐνόργανος χαρακτήρας τῆς ρωμαιοκαθολικῆς λατρείας ὀφείλεται στὴν πνευματικὴ καὶ καλλιτεχνικὴ ἀνάπτυξη τοῦ βυζαντινοῦ ἑλληνισμοῦ καὶ βεβαίως στὴ γεναιοδωρία τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων. Ἐντούτοις, παρὰ τὸ γεγονός ὅτι τὸ ἀρμόνιο ἦταν γνωστὸ στὸ Βυζάντιο, δὲ χρησιμοποιήθηκε ποτὲ -οὔτε ἄλλο ὄργανο- στὴν Ὁρθόδοξη λατρεία. Ὑπῆρξε, βεβαίως, τὸ κατ' ἐξοχὴν ὄργανο τῶν ἀνακτόρων καὶ τοῦ ἵπποδρόμου, συνόδευε τὶς κοσμικὰς ἐορτὰς καὶ πανηγύρεις στὴ Βασιλεύουσα, οὐδέποτε ὅμως χρησίμευε ὡς λατρευτικὸ μέσο.

Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἀνατολῆς ὑπῆρξε πάντοτε ἐπιφυλακτικὴ σὲ καινοτομίες, οἱ ὅποιες συγκρούονται μὲ τὸ σεμνὸν χαρακτήρα αὐτῆς καὶ εἶναι πιθανὸ νὰ ἀποβοῦν ἐπιζήμιες γιὰ τὴν πνευματικότητά της. Τὰ μουσικὰ ὄργανα ἔφερναν στὴν πρῶτη ἐκκλησιαστικὴ ζωὴ μνημὲς ἀπὸ τὸ εἰδωλολατρικὸ παρελθὸν καὶ παράλληλα προσέγγιζαν τὴν ἀτελῆ ἐβραϊκὴ λατρεία. Συνεπῶς, οἱ περισσότεροι Πατέρες τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ἀντιτάχθηκαν σθεναρῶς στὴν εἰσαγωγὴ ὀργάνων στοὺς ναοὺς καὶ στὴν ἀπερίσκεπτη μετατροπὴ τῶν τελευταίων σὲ θεραπευτήρια ἐκκοσμικευμένων

δρωμένων και θεαμάτων. Ὡς τὸ μοναδικὸ κατάλληλο «ὄργανο» γιὰ τὴν ἀνύμνηση τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ δέχθηκαν τὴν «ζῶσαν φωνήν», ἡ ὁποία εἶναι, ἄλλωστε, τὸ μόνο φυσικὸ μουσικὸ ὄργανο, ποῦ παρέχει ἀπ' εὐθείας ὁ Θεὸς στὸν ἄνθρωπο. Ἔτσι, ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία ἀνέπτυξε ἀποκλειστικὰ τὴ φωνητικὴ μουσική, μάλιστα τὴ μονοφωνική, στηριγμένη στὸ βαθθὺ θεολογικὸ ὑπόβαθρο καὶ τὴν πνευματικὴν τῶν βιωματικῶν ὑποδείξεων τῶν ἁγίων Πατέρων, οἱ ὁποῖοι θέλησαν νὰ διαφοροποιηθεῖ ἡ χριστιανικὴ λατρεία ἀπὸ τὴν εἰδωλολατρικὴ καὶ τὴν ἰουδαϊκὴ καὶ νὰ προσλάβει ἕνα πνευματικότερο ὕφος. Μάλιστα, κατοχύρωσαν μὲ θεόπνευστα ἐπιχειρήματα τὴν ἐπιλογὴν τῆς νέας θρησκείας, ἡ ὁποία δὲν διετήρησε τὴν ἐνόργανο ἐβραϊκὴ παράδοση. Ὁ ἱερός Χρυσόστομος παρατηρεῖ: «Ἐγὼ δὲ ἐκεῖνο ἂν εἴποιμι, ὅτι τὸ παλαιὸν οὕτως ἤγοντο διὰ τῶν ὀργάνων τούτων, διὰ τὴν παχότητα τῆς διανοίας αὐτῶν καὶ τὸ ἄρτι ἀπεσπᾶσθαι ἀπὸ τῶν εἰδώλων. Ὡσπερ οὖν τὰς θυσίας συνεχώρησε, οὕτω καὶ ταῦτα ἐπέτρεψεν, συγκαταβαίνων αὐτῶν τῇ ἀσθενείᾳ»⁵.

Ὁ δὲ Μέγας Ἀθανάσιος δικαιολογεῖ τὴν λατρευτικὴν χρῆση τοῦ ΡΝΨαλμοῦ (τῶν γνωστῶν «Αἴνων»⁶) στὴν ἀκολουθία τοῦ Ὁρθρου, ὡς ἔξης: «Καὶ γὰρ τὸ αἰνεῖν τὸν Θεὸν ἐν κυμβάλοις εὐνήοις καὶ κιθάρα καὶ δεκαχόρδω ψαλτηρίῳ, σύμβολον πάλιν ἦν καὶ σημαντικὸν τοῦ συγκεῖσθαι μὲν νομίμως τὰ μέλη τοῦ σώματος ὡς χορδὰς, τοὺς δὲ λογισμοὺς τῆς ψυχῆς ὡς κύμβαλα γίνεσθαι, καὶ λοιπὸν τῇ ἡχῇ καὶ τῷ νεύματι τοῦ πνεύματος ταῦτα πάντα κινεῖσθαι καὶ ζῆν...»⁷ παραλλήλως δὲ προτρέπει «μὴ διὰ κιθαρῶν»⁸ (ἔνν. ψάλλητε).

Καὶ ὁ Κλήμης Ἀλεξανδρείας, ἐρμηνεύοντας τοὺς ψαλμοὺς τῶν Αἴνων, παροτρύνει μὲ τὸν ἀκόλουθο ἔνθεο τρόπο: «Τὴν λειτουργίαν δὲ τὴν θεϊκὴν διαχωρίζω, ψάλλει τὸ Πνεῦμα. «Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν ἡχῷ σάλπιγγος» καὶ γὰρ ἐν ἡχῷ σάλπιγγος ἀναστήσει τοὺς νεκρούς. «Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν ψαλτηρίῳ» ὅτι ἡ γλῶττα τὸ ψαλτήριον Κυρίου. «Καὶ ἐν κιθάρα αἰνεῖτε αὐτόν». Κιθάρα νοεῖσθω τὸ στόμα, οἰνοεῖ πλήκτρον κρουόμενον τῷ Πνεύματι. «Ἐν τυμπάνῳ καὶ χορῷ αἰνεῖτε αὐτόν», τὴν Ἐκκλησίαν λέγει τὴν μελετήσασαν τῆς σαρκὸς τὴν ἀνάστασιν ἐν ἡχοῦντι τῷ δέρματι. «Ἐν χορδαῖς καὶ ὀργάνῳ αἰνεῖτε αὐτόν». Ὁργανον τὸ σῶμα λέγει τὸ ἡμέτερον, καὶ χορδὰς τὰ νεῦρα αὐτοῦ, δι' ὧν ἐναρμόνιον εἴληφε τὴν τάσιν, καὶ κρουόμενον τῷ Πνεύματι τοὺς φθόγγους ἀποδίδωσι τοὺς ἀνθρωπίνους. «Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν κυμβάλοις ἀλαλαγμοῦ», κύμβαλον τοῦ στόματος τὴν γλῶτταν λέγει, ἡ τοῖς κρουομένοις ἐπηχεῖ χεῖλεσι. Διὰ τοῦτο ἐπεφώνησεν τῇ ἀνθρωπότητι: «Πᾶσα πνοὴ αἰνεσάτω τὸν Κύριον», ὅτι πᾶσαν, ἦν ἐποίησεν, ἐπεσκεψάτο πνοήν. Εἰρηνικὸν γὰρ ὡς ἀληθῶς ὄργανον ὁ ἄνθρωπος ἐστίν. Τὰ δ' ἄλλα..., εὐρήσει πολεμικά, εἰς τὰς ἐπιθυμίας ἐκφλέγοντα, ἢ τοὺς ἔρωτας ἐκκαίοντα, ἢ ἐξαγριαίνοντα τοὺς θυμούς. Χρῶνται γοῦν παρὰ τοὺς πολέμους αὐτῶν, Τυρρηνοὶ μὲν τῇ σάλπιγγι, Σύριγγι δὲ Ἀρκαῶδες, Σικελοὶ δὲ πηκτίσιν, καὶ Κρήτες λύρα καὶ Λακεδαιμόνιοι αὐλῶ καὶ κέρατι Θράκες, καὶ Αἰγύπτιοι τυμπάνῳ καὶ Ἄραβες κυμβάλῳ. Ἐνὶ δὲ ἅρα ὀργάνῳ τῷ Λόγῳ μόνῳ τῷ εἰρηνικῷ, ἡμεῖς κεκρήμεθα, ᾧ γεραίρομεν τὸν Θεόν. Οὐκ ἔτι τῷ ψαλτηρίῳ τῷ παλαιῷ καὶ τῇ σάλπιγγι, καὶ τυμπάνῳ, καὶ αὐλῷ, οἷς ἔθος ἦν τοὺς ἐν πολέμῳ ἀσκητάς, καὶ τοῦ θείου καταπεφρονηκότας φόβου, ἅμα καὶ τὰς πανηγύρεις χοραίοις συγχρησθαι, ὡς δεῖ τὸ ἔκλυτον αὐτῶν τοῦ φρονήματος διὰ τῶν τοιούτων ἐπανίστασθαι ρυθμῶν»⁹.

Πνευματικὴ, λοιπόν, ἡ λατρεία τῆς Ὁρθοδοξίας γιὰ τοῦτο καὶ ὁ Μ. Βασίλειος, προειδοποιεῖ: «Ἡ γλῶσσα ψαλλέτω, ὁ νοῦς ἐρευνάτω τὴν διάνοιαν τῶν εἰρημέων, ἵνα ψάλλῃς τῷ πνεύματι, ψάλλῃς δὲ καὶ τῷ νοῖ. Μὴ γὰρ δόξης ἐπιδέεται ὁ Θεός, ἀλλὰ σὲ βούλεται ἄξιον εἶναι τοῦ δοξασθῆναι.»¹⁰ Καὶ σὲ ἄλλο σημεῖο

ἐπισημαίνει συμφωνῶντας μὲ τὸν ἀνωτέρω Κλήμη: «Ψαλτήριον μὲν τροπικῶς, καὶ ὄργανον ἡρμοσμένον μουσικῶς εἰς ὕμνους τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, ἢ τοῦ σώματος ἐστὶ κατασκευή. Ψαλμὸς δὲ αἰ διὰ τοῦ σώματος πράξεις, αἰ εἰς δόξαν Θεοῦ ἀποδιδόμενοι»¹¹. Ὅμως, τὴν ὀργανικὴν μουσικὴ ἀπορρίπτει ἀπὸ τὴν λατρεία ἀκόμη καὶ ὁ Θωμᾶς Ἀκινάτης, ἡ κορυφαία αὐτῆ θεολογικὴ φυσιογνωμία τοῦ ρωμαιοκαθολικισμοῦ, ὁ ὁποῖος δέχεται, ὅτι ἡ ἐνόργανη μουσικὴ κολακεῖ τις αἰσθήσεις καὶ ὅτι μόνον ἡ ἀνθρώπινη φωνὴ μπορεῖ νὰ ὑψώσει τὴν ψυχὴ ὡς τὸν Θεόν¹².

Ἀπὸ τοὺς νεώτερους Ἕλληνες, οἱ ὁποῖοι ἔχουν ἀσχοληθῆ μὲ τὸ θέμα, ὁ Α. Δ. Δελήμπασης ἰσχυρίζεται πτώση «εἰς τὴν αἵρεσιν τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ» ὅσων «ἐνοργάνως λατρεύουσι τὸν Θεόν» καὶ ἐπιχειρηματολογεῖ ὡς ἔξης: «Λατρεύων ὁ χριστιανὸς τὸν Θεόν διὰ μουσικῶν ὀργάνων ἐπιδιώκει τὸν σωματικὸν νόμον τῆς Π.Δ. καὶ μιμεῖται τοὺς ἀπειθοῦντας εἰς τὸν Θεὸν Ἰουδαίους. Τηρεῖ παρανόμως ἐντολὴν παλαιάν, τοπικὴν καὶ προσωρινήν, ἡ ὁποία κατηργήθη ὑπὸ τοῦ Κυρίου. Τοιουτοτρόπως, ἐγκαταλείπει τὸν χριστιανισμὸν καὶ ὀπισθοδρομεῖ εἰς τὸν καταλυθέντα ἰουδαϊσμὸν. Οἱ λατρεύοντες τὸν Θεὸν ἐνοργάνως ἐκπίπτουν ἀπὸ τὸν χριστιανισμὸν εἰς τὴν αἵρεσιν τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ.»¹³

Ἐντυπωσιακὴ εἶναι ἐπίσης ἡ τοποθέτηση τοῦ Στέλιου Ράμφου, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία ἡ ἔλλειψη προσωδίας στὴ γλῶσσα τῆς εὐρωπαϊκῆς λατρευτικῆς μουσικῆς ἐπέβαλλε ὡς βάση τῆς τὸ Ὁργανο¹⁴.

Ἡ ἐνόργανη μουσικὴ εἶναι ἀκατάλληλη γιὰ τὴ λατρεία τῆς Ὁρθόδοξης ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, ἡ ὁποία γιὰ τὴν ἱερέα τῆς ἀκολουθίας ἐπιζητᾷ τὸ ἀπέριττο, τὸ ἀνεπιτήδευτο, τὸ γνήσια κατασκευαστικὸ κλίμα. Γι' αὐτὸ καὶ καμία μεταρρυθμιστικὴ προσπάθεια δὲν ἔγινε -ἢ τουλάχιστον δὲν καρποφόρησε- ἐκ μέρους τῆς ἱεραρχίας, παρότι ὑπῆρξε καταλυτικὴ ἡ ἐπίδραση τῆς δύσης, ποῦ κατάφερε νὰ ἐνσπείρει ζιζάνια ἐκκοσμικεύσεως, δημιουργῶντας πρόσφορο ἔδαφος καὶ ἀρκετοὺς «ὄραματιστὲς» νεωτεριστικῶν τάσεων.

Ὅπως ὅλες οἱ ἐκκλησιαστικὲς τέχνες στὴ δύση, ἔτσι καὶ ἡ μουσικὴ θεωρεῖται ἐκφραστικὴ τοῦ Θεοῦ Κάλλους¹⁵. «Δι' ἀνθρωπίνων ἔργων» οἱ πιστοὶ πασχίζουν νὰ κατανοήσουν τὸ Θεῖο Κάλλος, καὶ νὰ τὸ ἀναπαραστήσουν, κατεβάζοντάς το στὰ γήινα δεδομένα. Ἀλλά, ἔτσι, τὸ Τέλειο δὲν καταβιβάζεται ἀπλῶς, ἀλλὰ ὑποβιβάζεται καὶ ὑποβαθμίζεται σὲ ἀτελὴ σχήματα καὶ στὰ μάτια τῶν ἀνθρώπων σχετικοποιεῖται. Καὶ παρόλη τὴ συχνὰ παρατηρούμενη μεγαλοπρέπεια καὶ ἐπιβλητικότητα τοῦ τεχνουργούμενου ἔργου (στὴν περίπτωσή μας ἐνοργάνως ἢ πολυφωνικῶς μουσικῶς), ἀπουσιάζει ἡ ἐσωτερικότητα, ἡ μεταφυσικὴ ἀναζήτηση, ἡ προτύπωση τοῦ ἀκατανόητου, καὶ ἀσύλληπτα ὑπερφυσικοῦ Θεοῦ Κάλλους.

Ἀντιθέτως, ἡ ἀνόργανος καὶ μονοφωνικὴ ἐκκλησιαστικὴ μουσικὴ τῆς Ἀνατολῆς δὲν ἀποσκοπεῖ στὸ νὰ ἀποβῆ ὅσο τὸ δυνατόν περισσότερο ἐκφραστικὴ τοῦ Θεοῦ Κάλλους, τὸ ὁποῖο οὐσιαστικῶς εἶναι ἀπερίγραπτο, ἀλλὰ χρησιμοποιεῖται ἀναγωγικὰ γιὰ βοηθητικὸς σκοπός. Ὁ πιστὸς καλεῖται νὰ συμμετάσχει στὴ θεία Λατρεία μὲ ὅλη του τὴν ὄντοτητα, μὲ ὅλες του τὴν αἰσθήσεις. Καὶ στὴν προσπάθειά του αὐτὴ εὐρίσκει ἀρωγὸς καὶ ἀναγωγεῖς τῶν αἰσθήσεων, γιὰ μὲν τὴν ὄραση τὴν βυζαντινὴν εἰκόνα, γιὰ τὴν ἀκοή τὴν ἔλλογο μουσικὴν, γιὰ τὴν ὄσφρηση τὸ εὐῶδες θυμίαμα, γιὰ τὴν ἀφή τὴν ἀποτύπωση τοῦ Τιμίου Σταυροῦ ἐπὶ τοῦ σώματος, γιὰ δὲ τὴν γεύση τὸ ὑπερφυεὲς καὶ μέγα μυστήριον τῆς Θεῆς Εὐχαριστίας, τὸ ὁποῖο τελικῶς ἐξαγιάζει καὶ ὀλόκληρη τὴν ψυχοσωματικὴ ὑπόσταση τοῦ ἀνθρώπου. Ἔτσι ἡ κτίσις ἀνάγεται στὸν οὐρανό.

Δέν καταβιβάζεται κατά κάποιο μαγικό τρόπο ὁλος ὁ οὐρανὸς στὴν κτιστότητα. Μέσα σ' αὐτό, λοιπόν, τὸ πλέγμα τῆς σοφίας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τὸ ὁποῖο σαφῶς καὶ ἐμφανῶς καθοδηγεῖ τοὺς ἁγίους Πατέρες τῆς ἀνατολικῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας, ἐντάσσεται καὶ ἡ μονοφωνικὴ ἀνόργανος μουσική, πού με τὴ σειρά της ἀποβλέπει στὴν προβολὴ τοῦ λόγου καὶ ἐξυπηρετεῖ τὴν λογικὴ λατρεία τοῦ Θεοῦ. Ἔτσι, ὁ πιστὸς κατορθώνει νὰ ἐξυψώνει τὸ φρόνημά του «ἀπὸ τῆς γῆς εἰς τὰ ἄνω», ἀποθέτοντας στὰ χέρια τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ «πᾶσαν βιωτικὴν μέριμναν». Ὡστε, ἡ ἐνόργανη μουσικὴ δὲν προσιδιάζει στὴν ἀπλότητα τοῦ χαρακτήρα τῆς Ὁρθόδοξης ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας. Εἶναι ἓνα πολυδαίδαλο οἰκοδόμημα, μέσα στοὺς θόλους καὶ τὴ διαρρύθμιση τοῦ ὁποῖου ὁ εἰσερχόμενος ἐμπλέκεται ἐπικίνδυνα καὶ παραπλανᾶται. Μὲ μέσο τὴν ἐνόργανη, ὡς ἐκ τούτου δὲ καὶ πολυφωνικὴ μουσικὴ, ὁ συμμετέχων πιστὸς μετατρέπεται σιωπηλὰ σὲ παθητικὸ ἀκροατὴ, ὁ ὁποῖος ἀρκεῖται σὲ μία ἀπλὴ συναισθηματικὴ ἔξαρση. Νομίζει πῶς ὁδηγεῖται στὸ Θεὸ μέσω τῆς ἔξωθεν ἐπιβαλλόμενης χαρᾶς ἢ θλίψεως, μέσω τῆς ἀνεξέλεγκτης εὐχαρίστησης, πού ἴσως νὰ ὁδηγεῖ σὲ ἡδονὴ τῶν αἰσθήσεων, ἀλλὰ τελικῶς ἀποτυγχάνει τὴν ἐπικοινωνία μὲ τὸ Θεό, γιατί δὲν καταφέρνει νὰ τοῦ ἀπευθυνθῇ μαζί με τὸν ὑμνωδὸ, «ὡς ὁ ἄσωτος υἱὸς ἦλθον κάγώ, Οἰκτίρμων, δέξαι με μετανοοῦντα καὶ ἐλέησόν με, ὁ Θεός». Χαίρεται καὶ ἀγαλλιᾶ γιὰ τὴν ὑπαρξὴ καὶ τὴν παρουσία τοῦ Θεοῦ κατὰ τὴν Λατρεία, ἀλλὰ φεύγει ἀπὸ τὸ ναὸ μὲ τὸ κενό, ὅτι δὲν κατόρθωσε νὰ τὸν δεῖ ἀπὸ κοντά, νὰ τοῦ ἀπευθύνει τὸ λόγο του καὶ νὰ δεχθῇ τὸ Λόγο Ἐκεῖνου, ὅπως ὁ «μικρὸς» Ζακχαῖος, ὁ ὁποῖος μέσω τῆς συκομορέας ἄκουσε τὴν φωνὴ τοῦ Κυρίου νὰ τὸν καλεῖ: «Ζακχαῖε, σπεύσας κατάβηθι. Σήμερον ἐν τῷ οἴκῳ σου δεῖ με εἶναι.»¹⁶

Ἀντιθέτως, ἡ ἀπλὴ ὁμοφωνικὴ ἀνόργανη μουσικὴ βοηθᾷ τὸν πιστὸ νὰ παραστῇ μπροστὰ στὸν Θεὸ καὶ χωρὶς συναισθηματισμοὺς νὰ τοῦ ἐξομολογηθῇ «ἐνώπιος ἐνωπίω», μὲ μόνο δῶρο τὴν τέλεια καὶ ἀνυπόκριτη ἀγάπη πρὸς Ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος «ἀγάπη ἐστίν». Αὐτὸς ὁ πιστὸς ξέρει γιατί λατρεύει τὸν Θεό, γιατί ὑμνεῖ, εὐλογεῖ, προσκυνεῖ, δοξολογεῖ καὶ εὐχαριστεῖ τὸν Θεό, ξέρει, γιατί ἰκετεύει τὸν Θεό. Δὲν παρορμάται ἀπὸ τὰ εὐμετάβλητα συναισθήματά του νὰ κάνει ὅλα αὐτά. Ἔτσι, ὁ ἀπλὸς του λόγος γίνεται ἐπικοινωνία καὶ «ἐξοικείωση» μὲ τὴν Ἁγία Τριάδα. Ὡστε, ἡ μουσικὴ τοῦ προσφέρει τὴν ἐμπειρία τῆς θέωσης, χωρὶς νὰ τὸν πλανᾷ μὲ ψευδεῖς ὑποσχέσεις γιὰ κάτι τέτοιο. Γι' αὐτὸ στὴν Ἀνατολὴ ἐκφράστηκε ἐκείνη ἡ ρῆση

τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου, τῆς ὁποίας τὴ διατύπωση δὲ θὰ συγχωροῦσε ποτὲ ἡ Δύση: «Κἂν γεγηρακῶς τις ἦ, κἂν νέος, κἂν δασύφωνος, κἂν ρυθμοῦ παντὸς ἄπειρος, οὐδὲν ἔγκλημα γίνεται. Τὸ γὰρ ζητούμενον ἐνταῦθα, ψυχὴ νήφουσα, διεγερμένη διάνοια, καρδιά κατανενυγμένη, λογισμὸς ἐρρωμένος, συνειδὸς ἐκκεκαθαρμένον.»¹⁷

Δὲν θὰ ὑπῆρχε ἴσως ὠραιότερος ἐπίλογος αὐτῶν τῶν λίγων σκέψεων, ἀπὸ ἐκείνη τὴ σοφὴ παρατήρηση τοῦ Φώτη Κόντογλου σὲ κάποια ζωντανὴ συνέντευξή του σὲ ραδιοφωνικὴ ἐκπομπή¹⁸: «Ἡ ἐκκλησιαστικὴ μας ὑμνωδία εἶναι μουσικὸς λόγος, δηλαδὴ ἡ μουσικὴ συνοδεύει τὸν λόγο γιὰ νὰ τὸν τονίσει, γιὰ νὰ τοῦ δώσει ζωηρότερη ἔκφραση. Κι εἶναι ἀνόργανη καὶ μονοφωνικὴ, ὥστε νὰ καθορίζει τὶς λέξεις καθαρά, ἐνῶ ἡ ἐνόργανη καὶ πολυφωνικὴ μουσικὴ τῆς Δύσης, παρεκτὸς πού εἶναι κοσμικὴ καὶ ἀκατάλληλη γιὰ νὰ προκαλέσει κατάνυξη, ἐξουδετερώνει τὸν λόγο, τὸν συγχύζει καὶ ἐπικρατεῖ αὐτή...»

ΣΗΜΕΙΩΣΗ ΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΣ:

23 ἔτη μετὰ τὴν πρώτη δημοσίευσή του, δυστυχῶς, τὸ ἄρθρο παραμένει ἐπὶκαιρο, ἴσως περισσότερο ἀπὸ ποτέ, λόγω τῆς εὐρύτατης καὶ ἀδιάκριτης χρήσεως τοῦ λεγομένου Ἡλεκτρονικοῦ Ἰσοκράτου στὴν Ὁρθόδοξο θεία Λατρεία, μάλιστα, χωρὶς νὰ διαφυλάσσεται οὔτε αὐτὸ τὸ ὑψιστὸ μυστήριον τῆς Θεῆς Εὐχαριστίας. Ἐπιτέλους, ἄς καταστῇ κατανοητὸ ἀπὸ ὅλους· ὁ Ἡλεκτρονικὸς Ἰσοκράτης ἀποτελεῖ μουσικὸ ὄργανο. Ἄς πάψουμε νὰ ὑποκρινόμαστε τὸ ἀντίθετο. Ἡ αὐθαίρετη χρῆση του στοὺς Ὁρθοδόξους Ναοὺς ἐν ὥρᾳ Λατρείας, παρὰ τὶς αὐστηρὲς ὑποδείξεις καὶ τὶς σχετικὲς ἐγκυκλίους τῆς Ἐκκλησίας, ἀποτελεῖ κατάφορη πνευματικὴ «αὐτονομία» (μὲ τὴν αὐστηρὴ θεολογικὴ ἔννοια τοῦ ὄρου) ἐκείνων οἱ ὁποῖοι ἀσελοῦν ἐπὶ τῆς Θεῆς Λατρείας, παλινδρομῶντας στὴν αἵρεση τοῦ ἰουδαϊσμοῦ· ἐκείνων οἱ ὁποῖοι συμπαρασύρουν μαζί τους ἀνενόχως τὸν ἀνυποψίαστο λαὸ τοῦ Θεοῦ. Ἄς πάψουμε, ἐπιτέλους, νὰ ἀδιαφοροῦμε γιὰ τὴν τεράστια πνευματικὴ εὐθύνη πού ἐπωμιζόμεθα, ἀκόμη καὶ μὲ τὴν ἔνοχη σιωπὴ μας.

K.X.K., 16 Νοεμβρίου 2019

1. Τῆ Σύνοδος συνεκάλεσε στὴ Βασιλικὴ τοῦ Ἁγίου Πέτρου στὴ Ρώμη, ὁ πάπας Ἰωάννης ΚΓ', φιλοδοξώντας νὰ τὴν ἀνακηρύξει οἰκουμενικὴ, τὴν οἰκουμενικότητά της, ὅμως, δὲ δέχθηκε ἡ Ὁρθόδοξη Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία.

2. «Διάταξις περὶ Θεῆς Λατρείας», Ἑλληνικὴ μετάφραση κειμένου τῆς Β' Βατικανίου Συνόδου, σελ. 45, § 120.

3. Κωνσταντίνου Παπαδημητρίου, Τὸ μουσικὸν ζήτημα ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς Ἑλλάδος, Ἀθῆναι 1921, σελ. 24, ἐν ὑποσημείωσει 1.

4. π. Γεωργίου Μεταλληνού, Ἀρμόνιον καὶ Ὁρθόδοξος πνευματικότης, Ἀθῆναι 1970, σελ. 13.

5. PG 55, 494.

6. «Αἰνεῖτε τὸν Θεόν... ἐν ἤχῳ σάλπιγγος... ἐν ψαλτηρίῳ καὶ κithάρᾳ... ἐν τυμπάνῳ καὶ χορῷ... ἐν χορδαῖς καὶ ὄργανῳ... ἐν κυμβάλοις εὐχχοῦ... ἐν κυμβάλοις ἀλαλαγμοῦ...», Ὁρολόγιον τὸ Μέγα (ἐκδόσεις Β. Δ. Σαλίβερου), σελ. 103.

7. PG 27, 41B.

8. ΒΕΠΕΣ 32,117.

9. Παιδαγωγός, 2,4 PG 8, 441 - 442.

10. Ὁμιλία εἰς τὸν ΚΗ' Ψαλμόν, 7. PG 29, 304.

11. Ὁμιλία εἰς τὸν ΚΘ' Ψαλμόν, 1. PG 29, 305.

12. Ἐμὸν Βυλερμόζ, Ἱστορία τῆς Μουσικῆς, ἑλληνικὴ μετάφραση Γιώργου Λεωτσάκος, Ἀθῆναι 1979, σελ. 37 - 38.

13. Α. Δ. Δελήμπαση, Ψάλατε συνετῶς, Ἀθῆναι 1982, σελ. 8 - 9.

14. Στέλιου Ράμφου, Μονοτονισμένη Μουσικὴ, Ἀθῆναι 1986, σελ. 43 - 44.

15. Διάταξις περὶ Θεῆς Λατρείας, ὁ.π., σελ. 47, § 122.

16. Λουκά, ιθ', 5.

17. PG 55, 158.

18. Ἀπὸ τὸ προσωπικὸ ἀρχεῖο τοῦ γράφοντος.

Βασίλειος Γεωργούδης

Πρωτοψάλτης Μητροπόλεως Περιστερίου

ΨΑΛΤΙΚΑ ΑΝΑΛΕΚΤΑ

Ευάγγελος Τζελάς

Ευάγγελος Τζελάς, ο ηδύμολπος τέτιξ του Μητροπολιτικού ναού Αθηνών, ο ευρύνουσ διδάσκαλος.

Παιδάκι πολύ μικρό ακόμα με την αιμνηστη μητέρα μου να με κρατά από το χεράκι εκκλησιαζόμεσταν στον ιστορικό ναό της ενορίας μας που δεν ήταν άλλος από τον Καθεδρικό και Μητροπολιτικό Ναό Αθηνών, εκεί άκουσα για πρώτη φορά τα δύο «ιερά τέρατα» της Αθηναϊκής Ψαλτικής τους αιμνήστους Σ. Περιστέρη και Ε. Τζελά - τον μετέπειτα δεύτερο δάσκαλό μου - ιδιαίτερα ο Τζελάς με εντυπωσίασε με την κρυστάλλινη, καθαρή και εντυπωσιακού όγκου φωνή του!! Άκουγα από το παλιό ραδιόφωνο με τις λυχνίες που σαν ένας ιδιότυπος «βασιλιάς του σαλονιού» δέσποζε στο τραπέζακι με το ανάλογο κεντημένο «σεμέν», τις αλησμόνητες θείες μελωδίες τις Κυριακές και τις εορτές από τα ηδύμολπα στόματα των δασκάλων!! Ο Ε. Τζελάς γεννήθηκε στο Βαθύ Αυλίδος το 1930, πατέρας του ο κυρ - Παύλος, σπουδαίος ψάλτης και δεινός εκτελεστής στο ούτι, που το όνομά του έδωσε ο δάσκαλος στον ένα από τους δύο γιουούς του.

Εσπούδασε στο ωδείο Αθηνών με αριστείς διδασκάλους εκείνης της εποχής, πνεύμα ανήσυχο και φιλομαθές δεν περιορίστηκε μόνον στην Β. Μ. αλλά εσπούδασε ανώτερα θεωρητικά, πιάνο και κλασικό τραγούδι έχοντας μάλιστα τραγουδήσει και στην Ε.Λ.Σ. Υπήρξε άριστος ψάλτης, ακαταπόνητος μελετητής, δεινός καλλιγράφος, οι παρτιτούρες του κυκλοφορούν και ψάλλονται μέχρι σήμερα εκτός από τον μητροπολιτικό ναό Αθηνών και τους μαθητές του και σε πολλούς κύκλους ψαλτών σε ολόκληρη την Ελλάδα. Υπήρξε άνθρωπος ευγενής, πάντα ενδεδυμένος ευπρεπώς απέπνεε «αρχοντιά»!! Ως δάσκαλος γνώριζε να εκμαιεύει τα καλύτερα στοιχεία των μαθητών του, δεν κοιτούσε το ρολόι ποτέ και πολλές φορές το μάθημα της μίας ώρας παρατεινόταν πολύ περισσότερο!! Ως ψάλτης το ύφος του και η εκφορά των ψαλλομένων ήταν καθαρή, ιδιωτική, «κρυστάλλινη», η άρθρωσή του τέλεια!! απέδιδε το ιερόν κείμενον επί το νοηματικό χωρίς περιττά «στολίδια» και «αναλύσεις»

αυθαίρετες!! Δεινός μελετητής της Β.Μ. και συλλέκτης μανιώδης χειρογράφων και παλαιτύπων βιβλίων της Β.Μ. (θεία μανία που την μετέδωσε και σε εμένα), ως μουσικός με σφαιρική μουσική παιδεία και «ανοικτό νού» προέτρεπε τους μαθητές του να σπουδάσουν και οι ίδιοι ορθοφωνία και πιάνο (σήμερα ελάχιστοι δάσκαλοι της ψαλτικής το κάνουν με την δικαιολογία «για να μην χαλάσει το ύφος» των μαθητών).

Ο Κύριος τον κάλεσε κοντά του το Μάρτιο του 1992 για να ψέλνει για πάντα στον ουράνιο χορό του σε μια ηλικία που είχε να προσφέρει ακόμα πολλά!!! Θυμάμαι την τελευταία φορά που τον επισκέφθηκα στο νοσοκομείο «Αγ. Σάββας» που υπέμενε την ασθένειά του με καρτερία χριστιανική, κλινήρης άκουγε από ένα μαγνητοφωνάκι ψαλμωδίες και συνέψαλλε κι αυτός μαζί επιβεβαιώνοντας το ψαλμικό: «Ασω το Κυρίω εν τη ζωή μου, ψάλλω τω Θεώ μου έως υπάρχω». Λίγες μέρες μετά την εκδημία του μου ήρθε «κατ' όναρ» η Θεία επιβεβαίωση κατά την εβδομάδα της Διακαινησίμου όπου είδα τον δάσκαλο στο φως της Αναστάσεως του Κυρίου!!

Όλοι εμείς οι μαθητές σου σήμερα πρωτο ψάλτες, λαμπαδάριοι και καθηγητές συνεχίζουμε το έργο σου και την πνευματική σου κληρονομιά και παρακαταθήκη που μας άφησες σαν «λίθον τίμιον» της ψαλτικής τέχνης αποκαθαρμένη από τις «ασιανίζουσες και άλλες εκτροπές»!! Η μνήμη σου έσω αιωνία, το όνομά σου γράφτηκε στην βίβλο της ζωής και στο πάνθεον των θεραπόντων της του ιερού Δαμασκηνού τέχνης.

Γεώργιος Κουμπανάκης

Καθηγητής Μουσικής - Πρωτοψάλτης

Η Σχολή Βυζαντινής Εκκλησιαστικής Μουσικής στο Ωδείο Αθηνών

Η Σχολή ιδρύθη το έτος 1904.

Ο τότε Διευθυντής του Ωδείου Γεώργιος Νάζος θαυμαστής της Β. Μουσικής μετέβη στην Κων/πολιν και σε συνεννόηση με τον τότε Πατριάρχη ΙΩΑΚΕΙΜ μετεκάλεσε στην Αθήνα τον διακεκριμένον ερευνητήν της Βυζαντινής και της Αρχαίας Ελληνικής Μουσικής Κων/νον Ψάχον, ο οποίος και ανέλαβε την διοργάνωσιν αυτής διορισθείς και καθηγητής.

Η εν λόγω Σχολή ανεγνωρίσθη βραδύτερον δια του Νόμου 182 του 1936 ως η επίσημος Σχολή της Εκκλησίας και του Κράτους. Διοικείται υπό Εφορίας της οποίας προεδρεύει ο εκάστοτε Αρχιεπίσκοπος Αθηνών και πάσης Ελλάδος. Το ΩΔΕΙΟ ΑΘΗΝΩΝ για όσους δεν γνωρίζουν εστεγάσθη σε παλαιόν κτίριον στην οδό Πειραιώς. Αργότερα μετεστεγάσθη στη σημερινή τοποθεσία.

Οι αείμνηστοι καθηγητές Ιωάννης Μαργαζιώτης, Σπυρίδων Περιστερής - των οποίων υπήρξα μαθητής - σπούδασαν στο ΩΔΕΙΟ με καθηγητήν τον Κων/νον Ψάχον. Η Σχολή απονέμει α) Πτυχίον Ιεροψάλτου, β) Πτυχίον Μουσικοδιδασκάλου και γ) Δίπλωμα Μουσικοδιδασκάλου.

Η φοίτηση στη Σχολή Βυζαντινής Εκκλησιαστικής Μουσικής ορίζεται από ενός μέχρι πέντε ετών αναλόγως της κατάρτισης των φοιτώντων και κατόπιν αποφάσεως της οικείας εξεταστικής Επιτροπής.

Η διδασκαλία της Β. Μουσικής εγένετο δύο φορές την εβδομάδα στις δύο πρώτες τάξεις εδίδασκε ο Σπυρίδων Περιστερής και στις τρεις τελευταίες τάξεις ο Ιωάννης Μαργαζιώτης καθώς τα υποχρεωτικά της Ευρωπαϊκής Μουσικής δηλ. τις τρεις τάξεις του Σολφέζ «ΚΑΛΟΜΟΙΡΗ - ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗ» εκτός από το κλειδί του ΣΟΛ και το κλειδί ΦΑ με την ανάλογη θεωρία τους.

Ο δε αείμνηστος Βασίλειος Κεντάκης καθηγητής στο Πανεπιστήμιο Αθηνών εδίδασκε με πάσαν αυστηρότητα τυπικών - Ιστορία Βυζ. Εκκλησιαστικής Μουσικής - Υμνολογία - Λειτουργική. Απαγγελία αναγνωσμάτων Κων/νος Κούρκουλας.

Διευθυντής του Ωδείου ο Ακαδημαϊκός Μενέλαος Πολλάτιος του οποίου υπήρξα μαθητής στα ανώτερα θεωρητικά της Ευρωπαϊκής Μουσικής. Με την συνταξιοδότηση του Ιωάννη Μαργαζιώτη ανέλαβε Καθηγητής ο Λάζαρος Κουζινόπουλος, τρόφιμος κι αυτός του ΩΔΕΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ, ο οποίος εισήγαγε μια καινοτομία. Δια την εκμάθηση και κατανόηση των μουσικών διαστημάτων έκανε χρήση του λαϊκού οργάνου «ούτι» και έτσι ο μαθητής ελάμβανε γνώση

πέραν του τόνου και ημιτονίου να διακρίνει τα μουσικά μόρια τα οποία είναι απαραίτητα δια την πιστή εφαρμογή των ιδιαίτερων κλιμάκων της Β. Μουσικής.

Πτυχίον Ιεροψάλτου

Δια το πτυχίον ιεροψάλτου σύμφωνα πάντα με το καταστατικό περί οργανώσεως και λειτουργίας της Σχολής προαπαιτείται ως τίτλος εγκυκλίων σπουδών ενδεικτικών Δευτέρας τάξεως εξαταξίου Γυμνασίου η προκαθορισμένη ύλη στη Βυζαντινή Μουσική ήτοι τα 5 έτη σπουδών καλώς εχόντων των πραγμάτων τις τρεις τάξεις των Σολφέζ με την ανάλογη θεωρία κλειδιά ΣΟΛ - ΦΑ απαραίτητος προϋπόθεση τα φωνητικά προσόντα.

Δίπλωμα Μουσικοδιδασκάλου

Απαραίτητος προϋπόθεση Απολυτήριον εξαταξίου Γυμνασίου. Οι σπουδές ήταν οι ακόλουθες συνέχεια των υπολοίπων 5 σολφέζ περιττόν να τα αναφέρω και εκτός από τα κλειδιά σολ - φα έπρεπε να διαβάσεις ασκήσεις σολφέζ και σε άλλα όπως στο κλειδί της υψιφώνου (soprano) με το ΝΤΟ στη πρώτη γραμμή του πενταγράμμου στο κλειδί της Βαρυφώνου (contralto) με το ΝΤΟ στη τρίτη γραμμή του πενταγράμμου και στο κλειδί του οξυφώνου (tenoro) με το ΝΤΟ επί της τετάρτης γραμμής του πενταγράμμου και έτσι εδημιουργείτο το λεγόμενο μεικτό σολφέζ στο οποίο έπρεπε να εξετασθεί εκτός των άλλων πέντε, β) ιστορία της Ευρωπαϊκής Μουσικής, γ) Μορφολογία ένα μάθημα αρκετά δύσκολο - Γραφή καθ' υπαγόρευση στο πεντάγραμμο δίνοντας στη νότα LA και να γράψεις αυτό που άκουγες στο πιάνο δηλ. μια μικρή μουσική φράση. δ) Μεταφορά εις την Ευρωπαϊκή βυζαντινού άσματος καθώς και εκτέλεση αγνώστου άσματος το λεγόμενο prima - vista. ε) ένα έτος πρακτικόν διδασκαλείον. στ) Πιάνο Σονατίνα - Μέση Σχολή πιάνου.

Δηλαδή σπούδαζες όλη την ύλη της Ευρωπαϊκής Μουσικής που έπρεπε να παρακολουθούν και όλες οι άλλες ειδικότητες όπως πιάνου - βιολιού κλαρίνου κλπ.

Στο Δίπλωμα εγράφοντο τα εξής μαθήματα: α) Λειτουργική, β) Τυπικόν, γ) Ιστορία Βυζ. Εκκλ. Μουσικής, δ) Απαγγελία αναγνωσμάτων, ε) Διεύθυνση Χορού, ζ) Γραφή καθ' υπαγόρευση και μεταφορά αγνώστου, η) Αρμονία - Σολφέζ - Μουσική Μορφολογία - Διδασκαλείον Βυζ. Εκκλησ. Μουσικής.

Αυτά εδιδάσκοντο έως εδώ δια το πτυχίον ιεροψάλτου και Δίπλωμα Μουσικοδιδασκάλου, βάσει του άρθρου 6 ήταν ότι είχαν προτεραιότητα δια τον διορισμόν σε θέση Ιεροψάλτου ή Καθηγητού της Β. Εκκλ. Μουσικής.

Μετά λύπης μου πληροφορήθηκα τελευταία ότι η Σχολή έκλεισε, τους λόγους δεν τους γνωρίζω. Ευχής έργον θα είναι η Σχολή να λειτουργήσει πάλι και σ' αυτό πιστεύω θα συντελέσει πολύ η βοήθεια του Μακαριωτάτου Αρχιεπισκόπου Αθηνών και πάσης Ελλάδος αφού η Σχολή υπάγεται στο Ωδείο Αθηνών βάσει Νόμου και είναι υπό την εποπτεία της Αρχιεπισκοπής. Υποκατάστατα της Σχολής δεν μπορεί να υπάρξουν και ούτε νομίζω είναι εύλογον να χρησιμοποιείται η ονομασία Βυζ. Εκκλ. Σχολή της Αρχιεπισκοπής Αθηνών γιατί η Σχολή βάσει Νόμου στο σημερινό ΩΔΕΙΟ ΑΘΗΝΩΝ προσωπικά ανιδιοτελώς προσφέρω τις υπηρεσίες μου δια την επαναλειτουργία της Σχολής.

ΠΑΝΗΓΥΡΕΙΣ ΙΕΡΩΝ ΝΑΩΝ

Επιμέλεια ρεπορτάζ **Καμπίσης Σπυρίδων**
Γ.Γ. Συνδέσμου Ιεροψαλτών Περιφέρειας Αττικής

Την Παρασκευή 19 και το Σάββατο 20 Ιουλίου 2019, πραγματοποιήθηκε η Ιερά Πανήγυρις του **Ιερού Ναού Προφήτου Ηλιού Παγκρατίου**. Στην Ακολουθία του Μεγάλου Πανηγυρικού Εσπερινού (προ της Απολύσεως της Οποίας πραγματοποιήθηκε πάνδημη λιτάνευση της Ιεράς Εικόνας του Προφήτου) χοροστάτησε ο Θεοφιλ. Επίσκοπος Αβύδου κ. Κύριλλος (Οικουμενικού Πατριαρχείου), ενώ, την ημέρα της Εορτής, την Θεία Λειτουργία τέλεσε ο Θεοφιλ. Επίσκοπος Ευρίπου κ. Χρυσόστομος.

Τους Ύμνους των Ιερών Ακολουθιών έψαλαν ο Πρωτοψάλτης του Ι. Ναού κ. Ιωάννης Παλούρης και ο Λαμπαδάριος του Ι. Ναού κ. Κωνσταντίνος Τσαγκαρούλης, τους οποίους πλαισίωσαν συνάδελφοι, μεταξύ των οποίων και οι κ.κ. Σπυρίδων Καμπίσης, Ιωάννης Μαλάμης και Διαμαντής Τριανταφυλλίδης.

Την Παρασκευή 26 και το Σάββατο 27 Ιουλίου 2019, τελέσθηκε η Ιερά Πανήγυρις του **Ιερού Ναού Αγίου Παντελεήμονος οδού Αχαρνών**. Στην Ακολουθία του Μεγάλου Πανηγυρικού Εσπερινού χοροστάτησε ο Πανιερ. Μητροπολίτης Κορωνεΐας κ. Παντελεήμων και, την ημέρα της Εορτής, την Θεία Λειτουργία τέλεσε ο Σεβ. Μητροπολίτης Λαοδικείας κ. Θεοδώρητος (Οικουμενικού Πατριαρχείου) ενώ την ίδια εσπέρα τελέσθηκε η Ακολουθία του Μεθεόρτου Εσπερινού, προεξάρχοντος του Σεβ. Μητροπολίτου Πτολεμαΐδος κ. Εμμανουήλ (Πατριαρχείου Αλεξανδρείας), προ της Απολύσεως της Οποίας πραγματοποιήθηκε πάνδημη λιτάνευση της Ιεράς Εικόνας του Αγίου, με την συμμετοχή και των Σεβ. Μητροπολίτου Λαοδικείας κ. Θεοδωρήτου και Θεοφιλ. Επισκόπου Ευρίπου κ. Χρυσόστομου.

Τους Ύμνους των Ιερών Ακολουθιών έψαλαν οι Βυζαντινοί Χοροί του Ιερού Ναού, υπό την διεύθυνση του Πρωτοψάλτου κ. Ηλία Ρεδιάδη – Τούμπα, Προέδρου του Συνδέσμου μας, και του Λαμπαδαρίου κ. Ευρυβιάδου Κατσουλιά, Εφόρου του Συνδέσμου μας.

Την Παρασκευή 26 και το Σάββατο 27 Ιουλίου 2019, τελέσθηκε η Ιερά Πανήγυρις του **Ιερού Ναού Αγίου Παντελεήμονος του 401 Γενικού Στρατιωτικού Νοσοκομείου Αθηνών**. Στις Ιερές Ακολουθίες προεξήρχε ο Σεβ. Μητροπολίτης Καισαριανής, Βύρωνος και Υμηττού κ. Δανιήλ.

Τους Ύμνους των Ιερών Ακολουθιών έψαλε ο Πρωτοψάλτης του Ι. Ναού κ. Σπυρίδων Καμπίσης, Γενικός Γραμματέας του Συνδέσμου μας, και ο συνάδελφος κ. Γεώργιος Εγγλέζος, τους οποίους, στην Ακολουθία του Εσπερινού, πλαισίωσαν, μεταξύ άλλων, οι συνάδελφοι κ.κ. Αθανάσιος Παπαζαρήs, Ευστάθιος Ακύλας, Ιωάννης Παλούρης, Ζαχαρίας Κοντοφρύδης, Μιχαήλ Βουγιατζής, Ιωάννης Μαλάμης, Χαράλαμπος Δημητρίου και Σωτήριος Κουρτέσης.

Την Παρασκευή 13 και το Σάββατο 14 Σεπτεμβρίου 2019, πραγματοποιήθηκε η Ιερά Πανήγυρις του **Ιερού Ναού Τιμίου Σταυρού Χολαργού**. Στην Ακολουθία του Μεγάλου Πανηγυρικού Εσπερι-

νού (προ της Απολύσεως της Οποίας πραγματοποιήθηκε πάνδημη λιτάνευση της Ιεράς Εικόνας του Προφήτου) χοροστάτησε ο Θεοφιλ. Επίσκοπος Θεσπιών [ήδη Σεβ. Μητροπολίτης Φθιώτιδος] κ. Συμεών, ενώ, την ημέρα της Εορτής, την Θεία Λειτουργία τέλεσε ο Θεοφιλ. Επίσκοπος Ανδρούσης κ. Κωνσταντίνος.

Τους Ύμνους των Ιερών Ακολουθιών έψαλαν ο Άρχων Ύμνωδός της Μ.Χ.Ε. και Πρωτοψάλτης του Ι. Ναού κ. Ανδρέας Γκοτσόπουλος και ο Λαμπαδάριος του Ι. Ναού κ. Ερρίκος Δημητρίου, τους οποίους, στην Ακολουθία του Εσπερινού, πλαισίωσαν, μεταξύ άλλων, οι συνάδελφοι κ.κ. Σπυρίδων Καμπίσης, Χαράλαμπος Δημητρίου και Ιωάννης Αλεβίζος.

Την Τετάρτη 25 και την Πέμπτη 26 Σεπτεμβρίου 2019, πραγματοποιήθηκε η Ιερά Πανήγυρις του **Ιερού Ναού Αγίου Ιωάννου Θεολόγου Νέων Σεπολίων**. Στις Ιερές Ακολουθίες χοροστάτησε ο Σεβ. Μητροπολίτης Περιστερίου κ. Κλήμης.

Τους Ύμνους των Ιερών Ακολουθιών έψαλαν ο Πρωτοψάλτης του Ι. Ναού κ. Ζαχαρίας Κοντοφρύδης και ο Λαμπαδάριος του Ι. Ναού κ. Νικόλαος Γαστουγιώτης, τους οποίους, στην Ακολουθία του Εσπερινού, πλαισίωσαν, μεταξύ άλλων, οι συνάδελφοι κ.κ. Αθανάσιος Παπαζαρήs, Σπυρίδων Καμπίσης, Ηλίας Σερασκέρης, Πέτρος Πάτρας, Βασίλειος Αβραμίδης, Συμεών Σβανάς, Σταύρος Πήλιουρας, Δανιήλ Καραμπάσης, Νικόλαος Καραχάλης, Μιλτιάδης Ανδρικόπουλος, Αναστάσιος Αχτύπης, Παναγιώτης Κατσικερός και Λεωνίδας Ραμπαούνης.

Το Σάββατο 5 και την Κυριακή 6 Οκτωβρίου 2019, πραγματοποιήθηκε η Ιερά Πανήγυρις του **Ιερού Ναού Αγίου Θωμά Αμπελοκήπων**. Στις Ιερές Ακολουθίες χοροστάτησε ο Σεβ. Μητροπολίτης Σταγών και Μετεώρων κ. Θεόκλητος.

Τους Ύμνους των Ιερών Ακολουθιών έψαλαν ο Άρχων Μουσικοδιδάσκαλος της Μ.Χ.Ε. και Πρωτοψάλτης του Ι. Ναού κ. Θεόδωρος Βασιλικός και ο Λαμπαδάριος του Ι. Ναού κ. Πέτρος Πάτρας, τους οποίους, στην Ακολουθία του Εσπερινού, πλαισίωσαν, μεταξύ άλλων, οι συνάδελφοι κ.κ. Γρηγόριος Ζάρκος, Σπυρίδων Καμπίσης, Ηλίας Σερασκέρης, Βασίλειος Κύρκου, Ζαχαρίας Κοντοφρύδης, Παναγιώτης Δερμούσης, Ιωάννης Μποτωνάκης, Κων/νος Σαράκης, Μιλτιάδης Ανδρικόπουλος και Γεώργιος Μαντωνανάκης.

Την Παρασκευή 8 και το Σάββατο 9 Νοεμβρίου 2019, επί τη μνήμη του εν Αγίοις Πατρός ημών Νεκταρίου, Επισκόπου Πενταπόλεως, του θαυματουργού, τελέσθηκε η Ιερά Πανήγυρις του Αγίου, στον **Ιερό Ναό Κοιμήσεως Θεοτόκου Κολοκυνθούς** (επί της Λεωφόρου Λένορμαν). Σημειώνεται, ότι κάτωθεν του Ιερού Ναού υπάρχει Ιερό Παρεκκλήσιο αφιερωμένο στον Άγιο.

Των Ιερών Ακολουθιών προεξήρχε ο Θεοφιλέστατος Επίσκοπος Ρωγών κ. Φιλόθεος.

Τους Ύμνους της Εορτής έψαλαν ο Πρωτοψάλτης του Ι. Ναού κ.

Ευστάθιος Ακύλας, Αντιπρόεδρος του Συνδέσμου μας, και ο Λαμπαδάριος του Ι. Ναού κ. Αθανάσιος Κωνσταντόπουλος, τους οποίους, στην Ακολουθία του Εσπερινού, πλαισίωσαν συνάδελφοι, μεταξύ δε αυτών και οι κ.κ. Σπυρίδων Καμπίτσης, Ηλίας Σερασκέρης, Ευθύμιος Πακαλής, Ανδρέας Χρόνης, Βασίλειος Λαμπάκης, Ελευθέριος Ξένος, Γεώργιος Ντούνας, Αθανάσιος Μαγουλιανίτης, Γεώργιος Αναστασίου και Γεώργιος Βουτσογιαννάκης.

Το Σάββατο 9 και την Κυριακή 10 Νοεμβρίου 2019, επί τη μνήμη του Οσίου Πατρός ημών Αρσενίου του Καππαδόκου, τελέσθηκε η Ιερά Πανήγυρις του Οσίου, στον **Ιερό Ναό Αγίου Παντελεήμονος του 401 Γενικού Στρατιωτικού Νοσοκομείου Αθηνών**, όπου φυλάσσεται απότμημα του ιερού λειψάνου του Οσίου. Παράλληλα, ετέθη σε προσκύνηση η Τιμία Κάρα του Αγίου Παντελεήμονος, μεταφερθείσα από την Ιερά Μονή Παναχράντου Άνδρου, όπου φυλάσσεται, την 7^η Νοεμβρίου 2019.

Την ημέρα της Εορτής, τελέσθηκε Αρχιερατική Θεία Λειτουργία, ιερουργούντος του Σεβ. Μητροπολίτου Περιστερίου κ. Κλήμεντος.

Τους Ύμνους της Εορτής έψαλε ο Πρωτοψάλτης του Ι. Ναού κ. Σπυρίδων Καμπίτσης, Γενικός Γραμματέας του Συνδέσμου μας, τον οποίο πλαισίωσαν, στην μεν Ακολουθία του Εσπερινού, οι συνάδελφοι κ.κ. Πέτρος Πάτρας, Ηλίας Σερασκέρης, Ζαχαρίας Κοντοφρύδης, Ανδρέας Χρόνης, Ιωάννης Μαλάμης, Χαράλαμπος Δημητρίου και Σωτήριος Κουρτέσης, στην δε Ακολουθία του Όρθρου και την Θεία Λειτουργία οι συνάδελφοι κ.κ. Γεώργιος Εγγλέζος και Μιχαήλ Μάγος.

Την Τετάρτη 20 και την Πέμπτη 21 Νοεμβρίου 2019, τελέσθηκε η Ιερά Πανήγυρις του **Ιερού Ναού Εισοδίων της Θεοτόκου Παγκρατίου**, της εν Αθήναις Εξαρχίας του Παναγίου Τάφου.

Τους Ύμνους της Εορτής έψαλαν ο Πρωτοψάλτης του Ι. Ναού κ. Ηλίας Σερασκέρης, Μέλος του Δ.Σ. του Συνδέσμου μας, και ο συνάδελφος κ. Κωνσταντίνος Αγγελίδης, Πρωτοψάλτης του Ι. Ναού Αγίων Αναργύρων Πλάκας, της εν Αθήναις Εξαρχίας του Παναγίου Τάφου, τους οποίους, στην Ακολουθία του Εσπερινού, πλαισίωσαν συνάδελφοι, μεταξύ δε αυτών και οι κ.κ. Σπυρίδων Καμπίτσης, Πέτρος Πάτρας, Ζαχαρίας Κοντοφρύδης και Αντώνιος Παπαδόπουλος.

Την Κυριακή 24 και την Δευτέρα 25 Νοεμβρίου 2019, τελέσθηκε η Ιερά Πανήγυρις του **Ιερού Ναού Αγίας Αικατερίνης Κοργιαλενείου και Μπενακείου Θεραπευτηρίου** («Ερυθρού Σταυρού»).

Τους Ύμνους της Εορτής έψαλαν ο Πρωτοψάλτης του Ι. Ναού κ. Χαράλαμπος Δημητρίου και ο Λαμπαδάριος του Ι. Ναού κ. Παναγιώτης Χαραβάνης, τους οποίους, στην Ακολουθία του Εσπερινού, πλαισίωσαν συνάδελφοι, μεταξύ δε αυτών και οι κ.κ. Σπυρίδων Καμπίτσης, Γεώργιος Εγγλέζος και Ερρίκος Δημητρίου.

Την Πέμπτη 5 και την Παρασκευή 6 Δεκεμβρίου 2019, τελέσθηκε η Ιερά Πανήγυρις του **Ιερού Ναού Αγίου Νικολάου Ναυστάθμου Σαλαμίνας**.

Την ημέρα της Εορτής, τελέσθηκε Αρχιερατική Θεία Λειτουργία, ιερουργούντος του Σεβ. Μητροπολίτου Ζάμπιας κ. Ιωάννου (Πατριαρχείου Αλεξανδρείας).

Τους Ύμνους της Εορτής έψαλε, κατόπιν προσκλήσεως, ο συνάδελφος κ. Σπυρίδων Καμπίτσης, Γενικός Γραμματέας του Συνδέσμου μας, τον οποίο πλαισίωσαν, μεταξύ άλλων, ο Επίτιμος Γε-

νικός Επιθεωρητής Στρατού, Στρατηγός ε.α. Δημήτριος Λυμπέρης, ο Πλωτάρχης (ΠΙΝ) Μαρίνος Χουλάκης, ο Ναύτης (ΠΙΝ) Πέτρος Γιατράς και οι συνάδελφοι κ.κ. Κυριάκος Ζαχαρενάκης και Οδυσσεύς Κουτσούκος.

Το Σάββατο 14 και την Κυριακή 15 Δεκεμβρίου 2019, τελέσθηκε η Ιερά Πανήγυρις του **Ιερού Ναού Αγίου Ελευθερίου Αμαρουσίου Αττικής**. Στις Ιερές Ακολουθίες χοροστάτησε ο Σεβ. Μητροπολίτης Κηφισίας, Αμαρουσίου και Ωρωπού κ. Κύριλλος.

Τους Ύμνους της Εορτής έψαλαν ο Πρωτοψάλτης του Ι. Ναού κ. Αθανάσιος Παπαζαρής, τ. Πρόεδρος του Συνδέσμου μας, και ο Λαμπαδάριος του Ι. Ναού κ. Μηνάς Ζαχαρίου, τους οποίους, στην Ακολουθία του Εσπερινού, πλαισίωσαν συνάδελφοι, μεταξύ δε αυτών και οι κ.κ. Σπυρίδων Καμπίτσης, Πέτρος Πάτρας, Αθανάσιος Ντζάνης, Νικόλαος Αραπίδης, Βασίλειος Αβραμίδης, Παναγιώτης Μαντζάνας, Γεώργιος Εγγλέζος, Αθανάσιος Παπαγεωργίου, Σωτήριος Σιώτος, Νικόλαος Καραχάλης και Βασίλειος Κιοσσόγλου.

Την Παρασκευή 8 και το Σάββατο 9 Νοεμβρίου 2019, επί τη μνήμη του εν Αγίοις Πατρός ημών Νεκταρίου, Επισκόπου Πενταπόλεως, του θαυματουργού, τελέσθηκε η Ιερά Πανήγυρις του Αγίου, στον **Ιερό Ναό Κοιμήσεως Θεοτόκου Κολοκυνθούς** (επί της Λεωφόρου Λένορμαν). Σημειώνεται, ότι κάτωθεν του Ιερού Ναού υπάρχει Ιερό Παρεκκλήσιο αφιερωμένο στον Άγιο.

Των Ιερών Ακολουθιών προεξήρχε ο Θεοφιλέστατος Επίσκοπος Ρωγών κ. Φιλόθεος.

Τους Ύμνους έψαλαν ο Πρωτοψάλτης του Ι. Ναού κ. Ευστάθιος Ακύλας, Αντιπρόεδρος του Συνδέσμου μας, και ο Λαμπαδάριος του Ι. Ναού κ. Αθανάσιος Κωνσταντόπουλος, τους οποίους, στην Ακολουθία του Εσπερινού, πλαισίωσαν συνάδελφοι, μεταξύ δε αυτών και οι κ.κ. Σπυρίδων Καμπίτσης, Ηλίας Σερασκέρης, Ευθύμιος Πακαλής, Ανδρέας Χρόνης, Βασίλειος Λαμπάκης, Ελευθέριος Ξένος, Γεώργιος Ντούνας, Αθανάσιος Μαγουλιανίτης, Γεώργιος Αναστασίου και Γεώργιος Βουτσογιαννάκης.

Το Σάββατο 9 και την Κυριακή 10 Νοεμβρίου 2019, επί τη μνήμη του Οσίου Πατρός ημών Αρσενίου του Καππαδόκου, τελέσθηκε η Ιερά Πανήγυρις του Οσίου, στον **Ιερό Ναό Αγίου Παντελεήμονος του 401 Γενικού Στρατιωτικού Νοσοκομείου Αθηνών**, όπου φυλάσσεται απότμημα του ιερού λειψάνου του Οσίου. Παράλληλα, ετέθη σε προσκύνηση η Τιμία Κάρα του Αγίου Παντελεήμονος, μεταφερθείσα από την Ιερά Μονή Παναχράντου Άνδρου, όπου φυλάσσεται, την 7^η Νοεμβρίου 2019.

Την ημέρα της Εορτής, τελέσθηκε Αρχιερατική Θεία Λειτουργία, ιερουργούντος του Σεβ. Μητροπολίτου Περιστερίου κ. Κλήμεντος.

Τους Ύμνους έψαλε ο Πρωτοψάλτης του Ι. Ναού κ. Σπυρίδων Καμπίτσης, Γενικός Γραμματέας του Συνδέσμου μας, τον οποίο πλαισίωσαν, στην μεν Ακολουθία του Εσπερινού, οι συνάδελφοι κ.κ. Πέτρος Πάτρας, Ηλίας Σερασκέρης, Ζαχαρίας Κοντοφρύδης, Ανδρέας Χρόνης, Ιωάννης Μαλάμης, Χαράλαμπος Δημητρίου και Σωτήριος Κουρτέσης, στην δε Ακολουθία του Όρθρου και την Θεία Λειτουργία οι συνάδελφοι κ.κ. Γεώργιος Εγγλέζος και Μιχαήλ Μάγος.

ΑΦΙΕΡΩΜΑ

ΘΕΟΛΟΓΟΣ Μ. ΕΡΣΩΤΕΛΟΣ

(1945 – 2014)

Του κ. Σπυρίδωνος Ι. Καμπίτση,
Γενικού Γραμματέως του Συνδέσμου μας, Ιεροψάλτου, Δικηγόρου

Στις 11 Ιουνίου, συμπληρώθηκαν πέντε έτη, από την ημέρα που έφυγε για πάντα από κοντά μας, ο Θεολόγος Ερσωτέλος, διατελέσας επί έξι συναπτά έτη (2008-2014) Πρόεδρος του Συνδέσμου μας (υπό την προγενέστερη επωνυμία του) και ανακηρυχθείς ως Επίτιμος Πρόεδρός μας (ολίγον προ της κοιμήσεώς του).

Ο Θεολόγος υπήρξε μία από τις κορυφαίες ιεροψαλτικές φυσιογνωμίες της εποχής, ένας ακάματος εργάτης του Ιερού Αναλόγιου, ένας δόκιμος ερμηνευτής και δάσκαλος της Βυζαντινής Εκκλησιαστικής Μουσικής μας, αλλά, πάνω από όλα, ένας υπέροχος άνθρωπος· υπόδειγμα εντίμου και ευσυνείδητου οικογενειάρχη, ευγενέστατος και φιλικότατος προς όλους, ευθύς και ειλικρινής, ασυμβίβαστος, αλλά σεβόμενος πάντοτε τις αντίθετες απόψεις, μακρόθυμος· και, προ πάντων, λαμπρό παράδειγμα υπομονής και καρτερίας, αφού, μέχρι και την κοίμησή του, ποτέ δεν διαμαρτυρήθηκε, ποτέ δεν παραπονέθηκε για τον δικό του Γολγοθά, που «ανέβαινε» από το καλοκαίρι του 2009.

Ως ελάχιστο φόρο τιμής στην μνήμη του, αναδημοσιεύουμε το άρθρο μας, με τίτλο «ΜΝΗΜΗ ΘΕΟΛΟΓΟΥ Μ. ΕΡΣΩΤΕΛΟΥ», όπως τούτο είχε δημοσιευθεί στο υπ' αριθ. 379 φύλλο των «Ιεροψαλτικών Νέων» (Οκτώβριος-Νοέμβριος-Δεκέμβριος 2014), με απαραίτητες διευκρινιστικές υποσημειώσεις, όπου αυτό κρίθηκε αναγκαίο :

«*«Δίκαιος ... ἐὰν φθάσῃ τελευτήσαι, ἐν ἀναπαύσει ἔσται· γῆρας γὰρ τίμιον οὐ τὸ πολυχρόνιον οὐδὲ ἀριθμῶ ἐτῶν μεμέτρηται· πολὺ δὲ ἔστι φρόνησις ἀνθρώποις καὶ ἡλικία γῆρας βίος ἀκηλίδωτος ... Τελειωθείς ἐν ὀλίγῳ ἐπλήρωσε χρόνους μακροὺς, ἀρεστὴ γὰρ ἦν Κυρίῳ ἢ ψυχῇ αὐτοῦ ...»* (Σοφίας Σολομώντος κεφ. δ' 7 – 9, 13 – 14)

Το πρωί της Τετάρτης 11 Ιουνίου 2014, «ἐξεπλήρωσε τὸ κοινὸν χρέος» του βίου σε ηλικία 69 ετών, ύστερα από πενταετή σκληρή και γενναία μάχη με την επάρατη νόσο, μία από τις κορυφαίες ψαλτικές φυσιογνωμίες της σύγχρονης εποχής, ο σεβαστός και αγαπητός Επίτιμος Πρόεδρος του Συνδέσμου μας, διατελέσας Πρόεδρος μας επί έξι συναπτά έτη (2008 – 2014), και Πρωτοψάλτης, Θεολόγος Μ. Ερσωτέλος, αφήνοντας ένα κενό όντως δυσαναπλήρωτο.

Με βαθιά λύπη, η οικογένειά του, οι φίλοι, μαθητές και συνερ-

γάτες του, τον αποχαιρέτισαμε την επομένη, Πέμπτη 12 Ιουνίου 2014, στον κατάμεστο Καθεδρικό Ιερό Ναό Αγίων Πάντων Καλλιθέας Αττικής, τελευταίο σταθμό της πολυετούς και καλλίκαρπης ιεροψαλτικής διακονίας του, όπου και εψάλη η Εξόδιος Ακολουθία, προεξάρχοντας του Σεβ. Μητροπολίτου Μηθύμνης κ. Χρυσοστόμου, προσωπικού φίλου του αιμνήστου, συγχωροστατούντος του Πανιερ. Μητροπολίτου Μαραθώνος κ. Μελίτωνος (1), ως εκπροσώπου του Μακαριωτάτου Αρχιεπισκόπου Αθηνών και πάσης Ελλάδος κ. Ιερωνύμου Β', και, ακολούθως, τον συνοδεύσαμε στην τελευταία κατοικία του, στο Α' Κοιμητήριο Δήμου Αθηναίων (2).

Η αποτίμηση της προσφοράς και του έργου του αιμνήστου Θεολόγου, όπως και η σκιαγράφηση της προσωπικότητάς του, όσο και αν φαντάζει δύσκολο να επιχειρηθεί μέσα σε λίγες γραμμές, αποτελεί καθήκον επιβεβλημένο για εμάς, που, τα τελευταία τουλάχιστον έξι έτη του επιγείου βίου του, τον ζήσαμε από κοντά σαν άνθρωπο, Πρόεδρό μας και συνάδελφό μας στο Ιερό Αναλόγιο, τον θαυμάσαμε για τις αρετές του, ιδιαίτερα δε για την καρτερία και την γενναιότητα ψυχής, με την οποία αγωνίστηκε «μέχρι τελευταίας αναπνοής» (εκ του Ιδιομέλου των Αποστίχων του Απ. Παύλου «*Τὰ κατὰ πόλιν δεσμὰ ...*») στην σκληρή μάχη με την επάρατη νόσο, και τον αγαπήσαμε σαν άνθρωπό μας.

Διότι ο Θεολόγος υπήρξε ένας υπέροχος άνθρωπος. Γεννημένος στην Άντισσα της Λέσβου στις 13 Μαΐου 1945, μέλος μιας ευσεβούς και φιλοχρίστου οικογενείας, στην οποία δέσποζε η μορφή του αιετίμου Πατρός του, Ιερέως Μιχαήλ Ερσωτέλου, και προικισμένος με σπάνιο ήθος, ευγένεια ψυχής και απόλυτο σεβασμό για τους συνανθρώπους του, διακρίθηκε για την αγνή πίστη του προς τον Θεό και αγάπησε, όσο λίγοι, την Εκκλησία και την Βυζαντινή Μουσική μας. Δεν είναι δε υπερβολή να λεχθεί, ότι η ψαλμική ρήση «*ἄσω τῷ Κυρίῳ ἐν τῇ ζωῇ μου, ψαλῶ τῷ Θεῷ μου, ἕως ὑπάρχω*» (Ψαλμός ΡΓ' (103), 33) αποτελούσε τρόπο ζωής για εκείνον.

Ευθύς και ειλικρινής, ομιλούσε πάντοτε την γλώσσα της αλήθειας. Ασυμβίβαστος, όταν θεωρούσε ότι έχει δίκαιο σε ένα ορισμένο ζήτημα· μπορεί να διαφωνούσε με κάποιον συνομιλητή του, αλλά σεβόταν απεριόριστα την αντίθετη γνώμη. Μακρόθυμος· μπορεί να

πικραινόταν ενίοτε από την συμπεριφορά συνανθρώπων του, αλλά ποτέ δεν παρασυρόταν σε αρνητικές σκέψεις. Και το κυριότερο, που καταδεικνύει, κατά την γνώμη μας, το μεγαλείο της ψυχής του : μέχρι το τέλος της ζωής του, ποτέ δεν διαμαρτυρήθηκε, ποτέ δεν παραπονέθηκε για τον προσωπικό του Γολγοθά, που ανέβαινε τα τελευταία πέντε έτη.

Υπήρξε πραγματικό υπόδειγμα εντίμου και ευσυνειδήτου οικογενειάρχου. Νυμφευμένος με την δόκιμη Αγιογράφο κ. Καλλιόπη (Καλλίτσα), το γένος Μαργιωρή, απέκτησαν δύο υπέροχα παιδιά, τον Μιχάλη και τον Νικόλα, τα οποία ανέθρεψαν με τα χριστιανικά ιδεώδη και παρέδωσαν στην κοινωνία ως εξαιρετους ανθρώπους και επιστήμονες. Παιδιά, για τα οποία απόλυτα δίκαια καμάρωνε μέχρι τέλους του βίου του.

Στην Προεδρία του Συνδέσμου μας, αναδείχθηκε άξιος διάδοχος αξίων ανδρών, όπως, ενδεικτικά, των αιμνήστων Αντωνίου Μπελούση (3), Διονυσίου Κλαμαριά (4), Γεωργίου Σύρκα (5), Παναγιώτη Μαρούλη (6) και Χρήστου Χατζηνικολάου (7), καθώς και όσων ηγήθηκαν του συλλογικού μας οργάνου στην υπερεκατονταετή ιστορική διαδρομή του. Αγωνίστηκε δυναμικά για την αναγνώριση της σπουδαιότητας και αναγκαιότητας του Ιεροψάλτη στην ζωή της Εκκλησίας και για την ικανοποίηση δικαιών αιτημάτων της ιεροψαλτικής οικογένειας. Στάθηκε αρωγός σε οποιονδήποτε συνάδελφό μας ζήτησε δικαιολογημένα την υποστήριξη του Συνδέσμου. Συνέδεσε το όνομά του, ως Πρόεδρου, μεταξύ άλλων και με την δημιουργία της επίσημης ιστοσελίδας του Συνδέσμου μας στο Διαδίκτυο «*pasier*», πάντοτε με την πολύτιμη βοήθεια του Νικόλα του, Διδάκτορας Πληροφορικής, αγαπημένου μας φίλου και εξαιρετου ισοκράτου (8).

Υπήρξε ο απόλυτα συνεπής Δάσκαλος και Χοράρχης μας σε όλες τις εκδηλώσεις, που συμμετείχε ο Σύνδεσμός μας κατά τα έτη της Προεδρίας του. Αλησμόνητες σε όλους όσοι συμμετείχαμε στην Χορωδία, θα μείνουν ιδίως οι άρτιες από κάθε άποψη ερμηνείες Ύμνων του Πεντηκοσταρίου (εκδήλωση προς τιμήν του Πανεπιστημιακού Δασκάλου κ. Παύλου Τούτουζα στον Άγιο Δημήτριο Ορχομενού Βοιωτίας την Κυριακή 1 Ιουνίου 2008) και του Τριωδίου και της Αγίας και Μεγάλης Τεσσαρακοστής (εκδήλωση προς τιμήν του αιμνήστου Επιτίμου Προέδρου της Ομοσπονδίας Συλλόγων Ιεροψαλτών Ελλάδος (ΟΜ.Σ.Ι.Ε.) και του Συνδέσμου μας, Χρήστου Χατζηνικολάου στον Καθεδρικό Ιερό Ναό Αγίας Τριάδος Πειραιώς, το Σάββατο 2 Απριλίου 2011).

Αγάπησε τον Σύνδεσμό μας ο Θεολόγος. Και τον έθετε ως μία από τις πρώτες προτεραιότητες στην καθημερινή ζωή του. Αγωνιούσε, συνεχώς, για το μέλλον του, ιδιαίτερα όταν η παγκόσμια οικονομική κρίση «*χτύπησε*» και την πόρτα της Ελλάδας. Μόνη λύση, πίστευε, η συσπείρωση όλων των συναδέλφων γύρω από τον Σύνδεσμο. Μεστά και γεμάτα παλμό, τα σχετικά άρθρα του στις

σελίδες των «*Ιεροψαλτικών Νέων*». Και η αγωνία του έκδηλη, την οποία έσπευδε να μοιραστεί με τους στενούς συνεργάτες του, ακόμα κι όταν η υγεία του είχε πια επιβαρυνθεί.

Τα λοιπά περί του βίου και της πολιτείας του είναι λίγο έως πολύ γνωστά, οφείλουμε, ωστόσο, να τα παραθέσουμε με κάθε δυνατή συντομία.

Από πολύ μικρή ηλικία, άρχισε να λαμβάνει μαθήματα Βυζαντινής Εκκλησιαστικής Μουσικής από τον εγκρατέστατο και καλλιφωνότατο Πρωτοψάλτη Μυτιλήνης, Μιχαήλ Καρύκα. Αργότερα, ερχόμενος στην Αθήνα για ανώτερες σπουδές (υπήρξε τεχνολόγος τηλεπικοινωνιολόγος μηχανικός του ΟΤΕ, από όπου και συνταξιοδοτήθηκε, και επί 25ετία καθηγητής, μεταξύ άλλων, στο Εκπαιδευτικό Κέντρο του ίδιου οργανισμού), παρακολούθησε με υποτροφία μαθήματα Βυζαντινής Μουσικής στο Ωδείο Αθηνών, με Διδασκάλους τους αιμνήστους Σπυρίδωνα Περιστέρη (9), Πρωτοψάλτη του Καθεδρικού Ιερού Ναού Αθηνών, και Ιωάννη Μαργαζιώτη (10). Μαθήτευσε, επίσης, κοντά στους αιμνήστους Χρήστο Χατζηνικολάου και Θεόδωρο Χατζηθεοδώρου τον Φωκαέα (11), και, εν τέλει, έλαβε Πτυχίο και Δίπλωμα Βυζαντινής Μουσικής με γενικό βαθμό άριστα παμψηφεί. Προϊόντος του χρόνου, συνεργάστηκε με περιώνυμους Διδασκάλους και Πρωτοψάλτες, όπως τον αιμνήστο Άρχοντα Χρύσανθο Θεοδοσόπουλο (12), τον αιμνήστο Εμμανουήλ Χατζημάρκο (13) και τους κ. κ. Αθανάσιο Πέττα, Γεώργιο Λαμπρόπουλο, Δημήτριο Ιωαννίδη (14) και Κων/νο Μάρκο, από τους οποίους διδάχθηκε όλους τους άγραφους κανόνες ύφους και ερμηνείας της Ψαλτικής Τέχνης.

Από την ηλικία των 11 ετών, και για 58 ολόκληρα έτη, έψαλε αδιάκοπα, υμνολογώντας τον Ύψιστο. Διακρίθηκε για την εξαιρετική καλλιφωνία του και την προσήλωσή του στην πατρώα Βυζαντινή Μουσική, ελκύνοντας πολλούς νέους στην εκμάθηση της Εκκλησιαστικής Μουσικής μας και κερδίζοντας επάξια τον σεβασμό όλων των ομοτέχνων του. Ξεκίνησε ως αριστερός ιεροψάλτης στον Ιερό Ναό της γενέτειράς του. Στην Αθήνα, έψαλε αρχικά ως Λαμπάριος στην Ιερά Μονή Ασωμάτων Πετράκη, με Πρωτοψάλτη τον αιμνήστο Σωκράτη Βενάρδο (15), και στην συνέχεια ως Πρωτοψάλτης σε διάφορους Ιερούς Ναούς (επισημαίνουμε ιδιαίτερα τους Ιερούς Ναούς Αγίου Ιωάννου Γαργαρέττας, Αγίου Νικολάου Φιλοπάππου και Παμμεγίστων Ταξιαρχών – Παναγίας Γρηγορούσης Πύλης Αγοράς), με τελευταίο σταθμό της διακονίας του, από τον Μάρτιο του 2006 και επί οκταετία, τον Καθεδρικό Ιερό Ναό Αγίων Πάντων Καλλιθέας.

Μεταλαμπάδευσε τις μουσικές γνώσεις του, διδάσκοντας την Βυζαντινή Μουσική μας σε ενοριακούς κύκλους όλων σχεδόν των Ιερών Ναών της διακονίας του και αναδεικνύοντας μαθητές του σε άξιους ιεροψάλτες, ενώ δίδαξε και στο Ωδείο «*Κασσιανή Αλεξοπούλου*» των Αμπελοκήπων και στο Ωδείο Νέου Φαλήρου.

Ως Χοράρχης, εκτός του πολύτιμου έργου που προσέφερε στον Σύνδεσμό μας, προετοίμασε και διηύθυνε Βυζαντινούς Χορούς σε συναυλίες στο γνωστό κινηματοθέατρο «*ΠΑΛΛΑΣ*», στο Ελληνογερμανικό Ινστιτούτο, στην Ελληνοαμερικανική Ένωση και σε Ιερούς Ναούς, με μεγάλη επιτυχία. Συνεργάστηκε, επίσης, ευδοκίμως και επί εικοσιπενταετία, με τον καλλίφωνο Άρχοντα Μουσικοδιδάσκαλο της Μεγάλης του Χριστού Εκκλησίας και Πρωτοψάλτη κ. Θεόδωρο Βασιλικό, στην χορωδία του οποίου συμμετείχε σε πολλές συναυλίες στην Ελλάδα και το εξωτερικό.

Υπηρετώντας, παράλληλα, και την ΟΜ.Σ.Ι.Ε., από νευραλγικές θέσεις, επιμελούνταν και παρουσίαζε, επί διετία, μαζί με τον αιμνήστο Χρήστο Χατζηνικολάου, την εβδομαδιαία ημίωρη εκπομπή της Ομοσπονδίας «*Η Εκκλησία και οι Ιεροψάλτες*», που μεταδιδόταν από την συχνότητα του Ραδιοφωνικού Σταθμού της Εκκλησίας της Ελλάδος. Επανελημμένα δε, φιλοξενήθηκε σε εκπομπές τηλεοπτικών και ραδιοφωνικών σταθμών.

Για την όλη προσφορά του στην πατρώα Βυζαντινή Εκκλησιαστική μας Μουσική έλαβε τις προσήκουσες τιμητικές διακρίσεις. Τόσο από την επίσημη Εκκλησία (ξεχωρίζουμε το Τιμητικό Παράσημο από το Εκκλησιαστικό Λύκειο Αθηνών, διά χειρών του μακαριστού Αρχιεπισκόπου Αθηνών κυρού Χριστοδούλου), όσο και από την Πολιτεία (Τιμητικό Δίπλωμα και Χρυσό Μετάλλιο του Δήμου Θεσσαλονίκης κ. ά.) και, κυρίως, τους συναδέλφους του (Τιμητικό Δίπλωμα ΟΜ.Σ.Ι.Ε.).

Αυτός, λοιπόν, ήταν ο Θεολόγος Ερωστέλος. Δίκαιος, ευσεβής, αγωνιστής μέχρι τέλους, συνεπής στις απόψεις του, μεγαλόθυμος. Εξάιρετος Ιεροψάλτης και Χοράρχης, ύμνησε μέχρι τέλους του βίου του τον Ύψιστο· είμαστε δε βέβαιοι ότι ήδη ίσταται ενώπιον του Θρόνου της δόξας Του και εξακολουθεί να Τον υμνεί «*μετά τῶν Ἀγγέλων τῶν Ἁγίων*» (Μρκ. η' 38) και των προαπελθόντων μεγάλων Πρωτοψαλτών, Λαμπαδαρίων και Διδασκάλων της πατρώας Εκκλησιαστικής Μουσικής μας. Αγαπητός και σεβαστός από όλους

μας συνάδελφος. Άνθρωπος, κατά κυριολεξία, που άφησε το δικό του στίγμα σαν Πρόεδρος του Συνδέσμου μας.

Και εμείς, ιδιαίτερα όσοι τον ζήσαμε και συνεργαστήκαμε μαζί του, τον ευχαριστούμε για την προσφορά του και για όσα μας διδάξε και υποσχόμαστε ότι δεν πρόκειται να τον ξεχάσουμε ποτέ.

Ας επιτραπεί και σε εμένα, τον γράφοντα, να του εκφράσω την παντοτινή ευγνωμοσύνη μου, που με επέλεξε για στενό συνεργάτη και φίλο του κατά την τελευταία εξαετία, όπως και για τις πολύτιμες συμβουλές που, κατά καιρούς, μου έδωσε.

«Θεολόγου τοῦ ἀειμνήστου Προέδρου, φίλου καὶ συναδέλφου ἡμῶν, αἰωνία ἡ μνήμη».-

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ :

(1) † 24 Δεκεμβρίου 2016.

(2) Από το καλοκαίρι του 2017, ο Θεολόγος αναπαύεται στην αγαπημένη του γενέτειρα, την Άντισσα Λέσβου.

(3) † 25 Μαρτίου 1988.

(4) † 1993.

(5) † 17 Οκτωβρίου 2003.

(6) † 25 Απριλίου 2012.

(7) † 11 Δεκεμβρίου 2010.

(8) Διαπρέποντος από ετών, ως διδάσκοντος, σε έγκριτα πανεπιστημιακά ιδρύματα της Μεγάλης Βρετανίας (αρχικά στο University of Bedfordshire και, εν συνεχεία, στο University of Wolverhampton).

(9) † 14 Σεπτεμβρίου 1998.

(10) † 12 Οκτωβρίου 1983.

(11) † 7 Οκτωβρίου 1985.

(12) † 24 Σεπτεμβρίου 1988.

(13) † 24 Φεβρουαρίου 2013.

(14) † 5 Αυγούστου 2017.

(15) † 12 Μαΐου 1983.

ΠΕΝΘΗ

Επιμέλεια **Σπυρίδωνος Ι. Καμπίση,**
Γενικού Γραμματέως του Συνδέσμου μας – Ιεροψάλτου – Δικηγόρου
και **Ανδρέα Χρόνη,**
Ιεροψάλτου – Δικηγόρου

ΙΩΑΝΝΗΣ Θ. ΠΛΟΥΜΗΣ

(1925-2019)

Την Τετάρτη 11 Δεκεμβρίου 2019, εκοιμήθη, πλήρης ημερών (σε ηλικία 94 ετών), ο σεβαστός συνάδελφος Ιωάννης Θ. Πλούμης, εκ των αρχαιοτέρων εν ενεργεία τακτικών μελών του Συνδέσμου μας. Ο Σύνδεσμός μας εκφράζει προς τους οικογενείς του θερμά συλλυπητήρια, με την ευχή, όπως «ζωής ο κυριεύων και του θανάτου» Κύριος ημών Ιησούς Χριστός αναπαύει την ψυχή του «εν χώρα ζώντων».

Ο αείμνηστος Ιωάννης γεννήθηκε στην Ναύπακτο το 1925. Υιός ιερέως, οδήγησε παιδιόθεν τα βήματά του στο Ιερό Αναλόγιο και στην εκμάθηση της πατρώας Βυζαντινής Εκκλησια-

στικής Μουσικής. Τον Απρίλιο 1951, και όντας σπουδαστής της Βυζαντινής Μουσικής στο Ωδείο Αθηνών, αλλά και διορισμένος ιεροψάλτης στον Ιερό Ναό Αγίου Ιωάννου Ρέντη, αποσπάσθηκε προσωρινά από την ιεροψαλτική θέση του, ώστε να συμμετάσχει στον Βυζαντινό Χορό του Καθεδρικού Ιερού Ναού Ευαγγελισμού της Θεοτόκου Αθηνών, υπό την διεύθυνση του αειμνήστου Πρωτοψάλτου Σπυρίδωνος Δ. Περιστέρη (κατόπιν της αναθέσεως στον αοίδιμο Δάσκαλο, από τον μακαριστό Αρχιεπίσκοπο Αθηνών κυρό Σπυρίδωνα τον Βλάχο, της ιδρύσεως προτύπου Βυζαντινού Χορού), ο οποίος και τον επέλεξε.

Απετέλεσε, έτσι, ο εξ ημών μεταστάς Ιωάννης ένα από τα πρώτα και ιστορικά μέλη της Βυζαντινής Χορωδίας της Μητροπόλεως των Αθηνών, ενώ, στα κατοπινά χρόνια και μέσα από τους επομένους Ιερούς Ναούς της πολυετούς διακονίας του (Μητροπολιτικού Ιερού Ναού Σύρου, Ιερού Ναού Αγίου Νικολάου Χαλανδρίου και, κυρίως, από το στασίδι του Πρωτοψάλτου του Ιερού Ναού Αγίου Γεωργίου Νέου Ψυχικού, όπου διακόνησε επί τέσσερις δεκαετίες και σχεδόν μέχρι τέλους του βίου του) αναδείχθηκε πιστός ερμηνευτής και τηρητής της λεγομένης «αθηναϊκής παραδόσεως» του ψάλλειν, την οποία και μεταλαμπάδευσε σε πολλούς εκ των μαθητών του.

Υπήρξε εγκρατέστατος, τόσο περί την Βυζαντινή Εκκλησιαστική, όσο και περί την Ευρωπαϊκή Μουσική, διδάσκοντας επί δεκαετίες (ήδη από του έτους 1958 στην Μέση Εκπαίδευση και από το έτος 1974 στο Παράρτημα του Ελληνικού Ωδείου, στον Χολαργό Αττικής, το οποίο ίδρυσε και διηύθυνε) σε πλειάδα σπουδαστών (χάριν των οποίων, συνέγραψε και την «*Θεωρία Εκκλησιαστικής Βυζαντινής Μουσικής*»), και αναδεικνύοντας πολλούς εξ αυτών σε άξιους μουσικούς και ερμηνευτές.

Ο Σύνδεσμός μας (υπό την προγενέστερη επωνυμία του και επί προεδρίας του αιμνήστου Θεολόγου Μ. Ερσωτέλου), ως ελάχιστο δείγμα αναγνώρισης της πολυετούς και καλλίκαρπης προσφοράς του αιμνήστου Ιωάννου στον χώρο μας, τον τίμησε, με ειδικό δίπλωμα, στα πλαίσια της ετήσιας Συνεστιάσεως των μελών του, στην Λέσχη Αξιωματικών Ενόπλων Δυνάμεων, τον Φεβρουάριο του 2013.

Η εξόδιος ακολουθία του αιοδίμου Ιωάννου εψάλει στον Ιερό Ναό Ευαγγελισμού της Θεοτόκου Κοιμητηρίου Δήμου Παπάγου Αττικής, την Πέμπτη 12 Δεκεμβρίου 2019, προεξάροχοντος του Ιερατικώς Προϊσταμένου του Ιερού Ναού Αγίου Γεωργίου Νέου Ψυχικού, Πανοσιολ. Αρχιμ. π. Μιχαήλ Σταθάκη, ο οποίος και εκφώνησε επικήδειο λόγο. Τους Ύμνους της Ιεράς Ακολουθίας έψαλε κλιμάκιο της Βυζαντινής Χορωδίας του Συνδέσμου μας, υπό την διεύθυνση του Προέδρου κ. Ηλία Ρεδιάδη – Τούμπα. Το Διοικητικό Συμβούλιο του Συνδέσμου μας εκπροσώπησαν ο Γενικός Γραμματέας κ. Σπυρίδων Καμπίτσης, ο οποίος αποχαιρέτισε τον εκλιπόντα εκ μέρους της ιεροψαλτικής τάξεως, και ο Έφορος κ. Ευρυβιάδης Κατσουλιάς, ενώ παρέστησαν, μεταξύ άλλων, και οι συνάδελφοι κ.κ. Δημήτριος Συρεγγέλας, Ανδρέας Χρόνης και Ιωάννης Δοντάς. Επικήδειο λόγο στην σορό του εκλιπόντος εκφώνησε, επίσης, και ο επί δεκαετίες στενός συνεργάτης του κ. Ιωάννης Χαρτοφίλης. Ακολούθησε ο ενταφιασμός του μακαριστού συναδέλφου.

Είη αιωνία αυτού η μνήμη.

ΣΗΜ. Λεπτομέρειες του βιογραφικού του εκλιπόντος ελήφθησαν από σχετική νεκρολογία (εφημ. «*Ορθόδοξη Αλήθεια*», φύλλο της 22.1.2020), υπό του σεβαστού συναδέλφου κ. Ανδρέα Ν. Χρόνη, τον οποίο και ευχαριστούμε θερμώς.

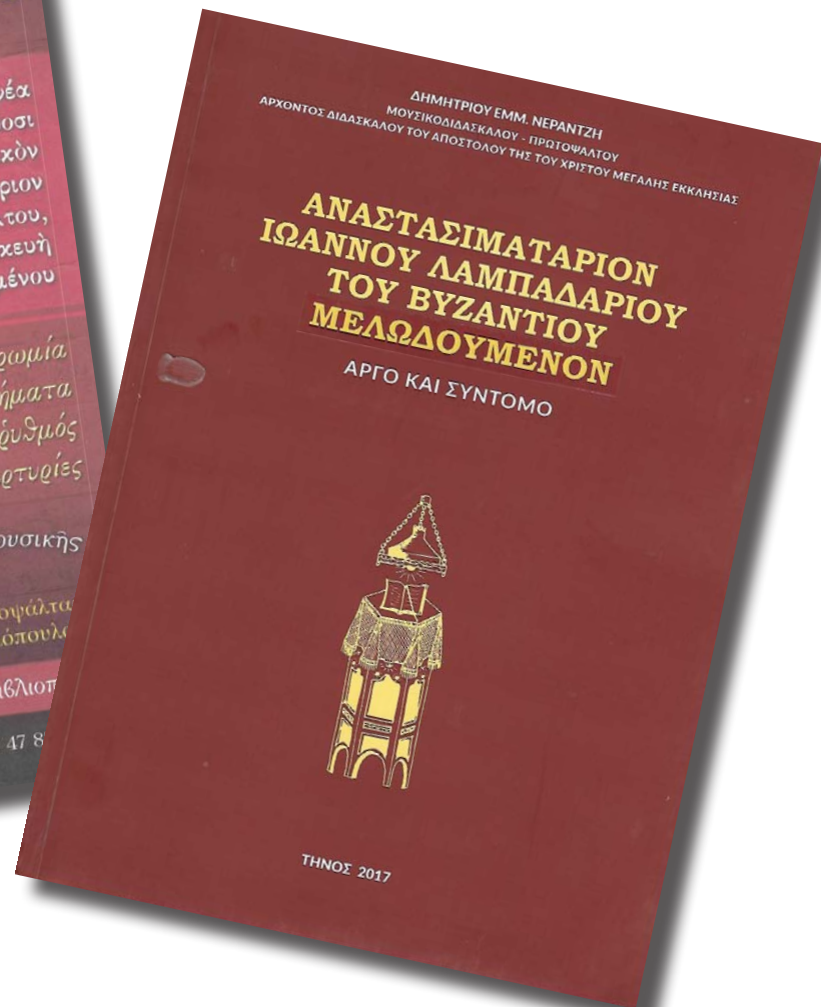
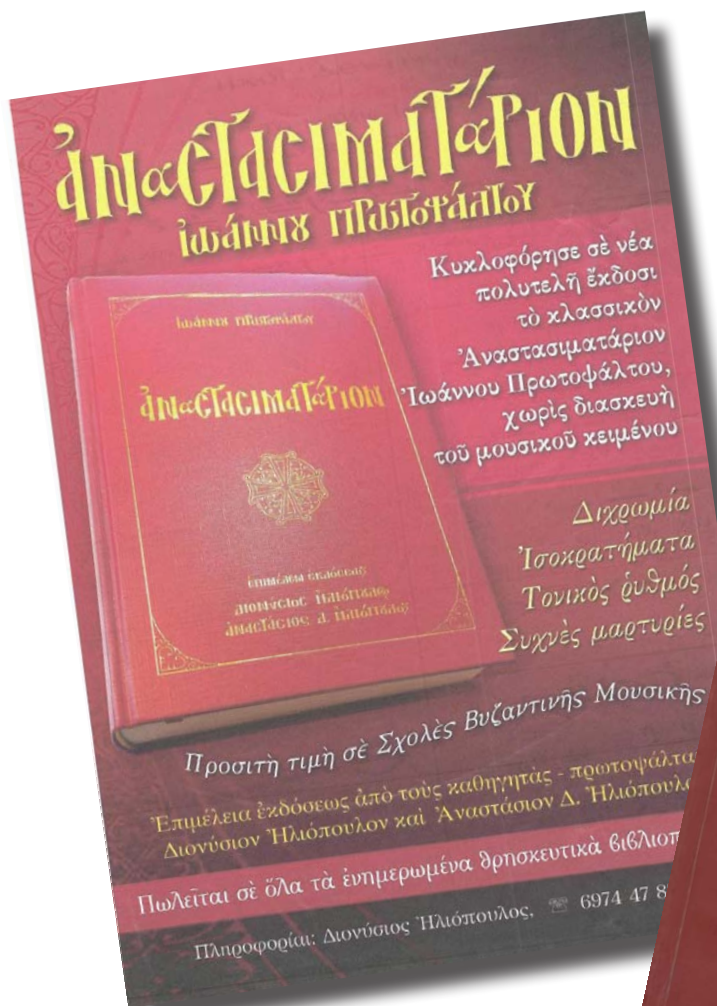
ΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟΣ ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ (1937-2019)

Σπυρόπουλος, Χριστόφορος - Χρίστος. Διευθυντής Ορχήστρας, καθηγητής Πολιτικής Επιστήμης με ειδίκευση στην εξωτερική πολιτική (γεννήθηκε στη Ροδοδάφνη Αιγίου το 1937). Σπούδασε θεολογία και φιλοσοφία στο Πανεπιστήμιο Αθηνών (1954 - 1958), καθώς και βυζαντινή μουσική και ανώτερα θεωρητικά (κλασική μουσική) στο Ωδείο Αθηνών και το Εθνικό Ωδείο με καθηγητή, μεταξύ άλλων, τον Μανόλη Καλομοίρη (1953 - 1960). Έφεδρος της ελληνικής Βασιλικής Αεροπορίας το 1957, αποσπάστηκε κατόπιν στο ΝΑΤΟ και κατόπιν εκπαιδεύτηκε ως χειριστής αεροσκαφών στη σχολή της RAF στην Αγγλία. Τα έτη 1962 - 1964, με την οικονομική στήριξη του μαέστρου Δημήτρη Μητρόπουλου, μελέτησε ενορχήστρωση και διεύθυνση ορχήστρας στη Μουσική Ακαδημία της Βιέννης (με τον Χανς Σβαρόφσκι), ενώ παράλληλα έκανε σπουδές Διεθνούς Δικαίου στο Πανεπιστήμιο της Βιέννης. Κατόπιν μετεκπαιδεύτηκε στη Μουσική Ακαδημία της Αγίας Καικιλίας στη Ρώμη, όπου μελέτησε το ρεπερτόριο της ιταλικής όπερας με καθηγητές τους Αντονίνο Βότο και Τούλιο Σεραφίν. Από το 1964 εγκαταστάθηκε στις ΗΠΑ, όπου έλαβε την αμερικανική υπηκοότητα.

Προσωπικότητα πολυσχιδής, με μεγάλο εύρος ενδιαφερόντων, ανέπτυξε δραστηριότητα σε ποικίλους τομείς. Ως μουσικός, δίδαξε θεωρητικά στο Ορφείο Ωδείο και στο Εθνικό Ωδείο

της Αθήνας (1960 - 1962 και 1979 - 1985), και διηύθυνε εκτάκτως (από το 1962 ως το 2002) σημαντικές ορχήστρες (Βιέννης, Ζαλτσμπουργκ, Μόσχας, Λένινγκραντ, Παρισίου, Γενεύης, Σύντνεϊ, Μινεάπολις, Φιλαδέλφειας, Λος Άντζελες, Σικάγου). Παράλληλα, διετέλεσε διευθυντής εκπαίδευσης των ελληνοαμερικανικών σχολείων (1963 - 1966), ενώ το διάστημα 1966 - 1971 εργάστηκε ως επαγγελματίας πιλότος σε αμερικανικές αεροπορικές εταιρείες το 1972 - 1974 διετέλεσε επιθεωρητής της Υπηρεσίας Πολιτικής Αεροπορίας των ΗΠΑ και το 1971 - 1974 ειδικός σύμβουλος του Αμερικανού Προέδρου Ρίτσαρντ Νίξον. Το 1989 - 1991 δίδαξε Διεθνές Δίκαιο στο Πανεπιστήμιο Γούστερ της Μασαχουσέτης. Εργάστηκε επίσης ως σύμβουλος στις εταιρείες ARAMCO και Ολυμπιακή Αεροπορία. Είναι μέλος πολλών επιστημονικών και πολιτιστικών ενώσεων, και έχει λάβει πλειάδα τιμητικών διακρίσεων στις ΗΠΑ και την Ευρώπη για την πολυσχιδή δράση του. Το 1995 η Πανελλήνια Ένωση Ελλήνων Λογοτεχνών τον τίμησε για τους αγώνες του υπέρ των γραμμάτων και της τέχνης. Έχει δημοσιεύσει τα έργα: *The Philosophical Approach of Leadership, Leaders toward Government, Organizations and Business Establishments* (1975) *Sociological Approach to a interpretation of Religious Phenomena* (1976).

ΝΕΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Βασίλης Δευτεραίος Τυπογραφείο

- Κάρτες
- Φάκελα
- Επιστολόχαρτα
- Μπλόκ σημειώσεων
- Μπλοκ αυτογραφικά
- Κατάλογοι - Menu
- Banner - Αφίσες
- Επαγγελματικά έντυπα

210 32 49 902 - 6946428373
deftereos.v@gmail.com

Δημήτρης Θεοδωρόπουλος

ΨΗΦΙΑΚΕΣ
ΕΚΤΥΠΩΣΕΙΣ

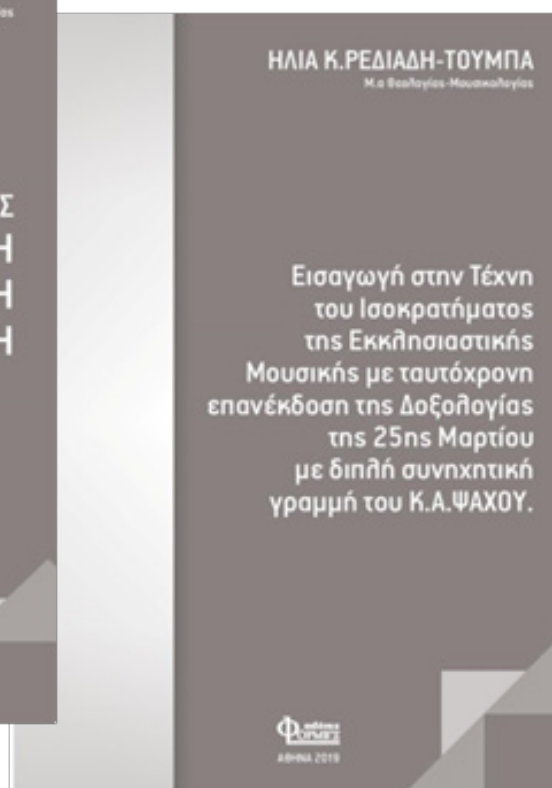
ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΑ
ΕΝΤΥΠΑ
BANNER

BIBΛΙΑ
ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΑ
ΑΥΤΟΚΟΛΛΗΤΟ
ΧΑΡΑΓΜΕΝΟ
ΣΧΕΔΙΑ
ΘΗΚΕΣ CD

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ
ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ
ΕΚΤΥΠΩΣΗ

Μάρνη 25, Αθήνα - 210 52 34 559
theogi@otenet.gr

ΝΕΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ "ΩΔΕΙΟΥ ΦΟΡΜΙΓΕ"

ΕΑΙΤΗΣ

Εκδόσεις
Ημερολόγια
Εικόνες